Pitești

Restituiri

Revistă document a Centrului Cultural Pitești

Anul XVIII ■ Nr. 3 (57)/2020
Serie nouă ■ 4 lei

Colegiul Naţional „Ion C. Brătianu“ Pitești

Sumar

Restituiri Pitești

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române şi arhive personale.

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Biserica și libertatea de conștiință la vreme de încercare. Aspecte teologice și juridice

Dr. Marius ANDREESCU

I Biserica la vreme de încercare

Suntem la vreme de încercare. Toată umanitatea se află acum la vreme de încercare, fapt care nu mai are precedent în istoria cunoscută a omenirii. Această situație nu este rezultatul unei întâmplări, a jocului legilor și forțelor naturii și nu cred că este cauzată de voința malefică a unui om sau a unor oameni. În natură, nimic nu este întâmplător, așa cum o spun și Sfinții Părinți și o recunosc mulți oameni de știință, deoarece lumea și existența ei nu sunt rezultatul legilor evoluției și au un sens și o cauză mult mai adâncă, fiind creația lui Dumnezeu, care din iubire milostivă a creat universul și omul, iar pronia Sa și nu destinul orb, implacabil, călăuzește toată creația și toate existențele individuale. Einstein recunoștea necesitatea existenței și a manifestărilor ei, spunând că ”Dumnezeu nu dă cu zarul”.

Din ansamblul existențelor, omul este singurul care a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, înzestrat cu suflet nemuritor și a primit darurile de mare preț ale libertății, a cunoștinței de Dumnezeu și a lumii create, al rațiunii, dar și puterea de a iubi și de a ierta. Libertatea de a alege între bine și rău, între Dumnezeu și lumea păcatului implică insă răspunderea, dar și responsabilitatea omului atât individual, cât și ca ființă socială față de Creator.

Dumnezeu nu a creat și nu creează răul pentru că Dumnezeu este iubire, așa cum spune Sfântul Evanghelist Ioan (1Ioan,4,8,16), dar poate îngădui răul, încercările, ispitele, toate printr-o dreaptă judecată și iubire milostivă, pentru a-l aduce pe om la Sine și a-l determine să se scoale din robia păcatelor și a unei existențe neautentice și a se reîntoarce la Tatăl iubitor și primitor, așa cum și Mântuitorul a spus în parabola Fiului risipitor (Luca 15,11-32).

Prin urmare, omul ca ființă socială este cauza acestei pandemii îngăduită de Dumnezeu, pentru că el este creatorul păcatului. În vremurile pe care le trăim cu toții, creația supremă a lui Dumnezeu, omul s-a îndepărtat de Dumnezeu sau chiar L-a uitat și părăsit. S-a îndepărtat de la dreapta credință și a creat proprii idoli pe care îi slujește, dar care îi hașurează firea sa după chipul lui Dumnezeu, o întunecă și îi schimbă rosturile firești. Omul, ca individ, și societatea în ansamblu au căzut în egoism profund, în credința falsă a puterii nemărginite a rațiunii proprii și în părerea iluzorie că omul, societatea și lumea sunt propia lor cauză și pot exista prin ele însele fără Dumnezeu.

Exemplele sunt multiple: ateismul tot mai virulent, persecuțiile îndreptate împotriva creștinilor, în special a ortodocșilor, dar și a Bisericii; alungarea simbolurilor sfinte ale dreptei credințe, crucea și icoanele din școli, spitale și alte spații publice pe motiv că sunt ofensatoare pentru cei care nu cred, și în numele unei false toleranțe, aspecte încuvințate de justiție; proliferarea sectelor de tot felul și înmulțirea celor care nu cred sau chiar blamează crucea, pe Maica Domnului, pe sfinți și sfintele icoane. Avea dreptate Părintele Arsenie Boca atunci când spunea că sunt mulți oameni care merg cu Biblia în mână spre iad; individualismul exacerbat care a devenit un egoism feroce, indiferența față de aproapele și chiar ura și disprețul față de acesta după principiul la care face referire Thomas Hobbes: *homo homini lupus est*-omul este lup pentru om; indiferența față de Biserică și sfintele slujbe, neparticiparea la Sfânta Liturghie și la Sfintele Taine, ignorarea și defăimarea preoților, lipsa pocăinței și a smereniei. Adam nu ar fi căzut, dacă și-ar fi recunoscut păcatul. Nu în cele din urmă, menționăm laicizarea accentuată a statului, a legilor și a societății. Omul încalcă poruncile date de Dumnezeu și în special cea mai mare dintre acestea, cum însăși Mântuitorul nostru a spus: porunca iubirii de Dumnezeu și de aproapele (Marcu,12, 30-31). Omul, ca ființă socială, se iubește numai pe sine însuși și lumea păcatului în care se complace să existe, își creează standarde de viață în care principiile utilitarismului predomină și ignoră poruncile lui Dumnezeu. Dominația tehnicii în dauna umanismului adevărat creștin. Einstein spunea: ”Mi-e teamă de ziua când tehnologia va înlocui interacțiunea umană. Lumea va avea o generație de idioți”. Același mare gânditor afirma cu temei: „A devenit cumplit de evident că tehnologia ne-a depăşit umanitatea.” S-a creat, pe cale juridică,

un fals umanism, fără Dumnezeu, considerat de unii ca fiind chiar o „nouă religie a drepturilor omului''. Drepturile omului, proclamate juridic, dar fără Dumnezeu sunt un simplu raționalism protestant care nu îl pot scoate pe om din starea de individ și să-l readucă la starea de scop al creației, așa cum Dumnezeu a creat firea omenescă pe care Mântuitorul nostru Iisus Hristos și-a însușit-o și a îndumnezeit-o.

Spun sfinții părinți că nu este mai mare pedeapsă pentru om decât aceea ca Dumnezeu să-l lase pe om în voia lui. Dar nu Dumnezeu îl părăsește pe om, ci omul se pedepsește singur la întunericul cel din afară pentru că îl refuză pe Dumnezeu și crede că poate exista fără Creatorul său. Aceasta este starea actuală a societății umane, care atrage asupra sa încercările îngăduite de Dumnezeu pentru ca omul să revină la Creatorul său, care este Tatăl iubitor și primitor și care îl așteaptă.

Parcă se aude în vremurile noastre tot mai tare strigătul filosofului Nietzsche și al tuturor existențialiștilor atei: „Dumnezeu a murit". Dar nu este așa. Dumnezeu nu moare, ci numai omul, prin păcatele și fărădelegile sale, prin faptul că a uitat de Dumnezeu și a abandonat dreapta credință, trăind într-un individualism și egoism feroce, el moare spiritual și atrage asupra sa judecata dreaptă și milostivă a lui Dumnezeu ca mustrare pentru gândurile și faptele sale. ”Creștinismul nu cade, numai noi cădem din creștinism", spunea părintele Arsenie Boca.

Acestea sunt, în opinia noastră, cauzele profunde ale încercărilor care sau abătut asupra omenirii în aceste timpuri.

Dar, așa cum spune Sfânta Evanghelie, Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu (Ezechil, 33, 11). Dumnezeu nu îl uită pe om, așa cum omul l-a uitat pe Dumnezeu. La vreme de încercare, cum spun Sfânta Evanghelie și Sfinții Părinți, trebuie să rămână în ființa tuturor credincioșilor și să se manifeste cu tărie pocăința sinceră pentru păcatele săvârșite, credința profundă în Sfânta Treime, în Cruce, în Maica Domnului, în Sfinți, în sfânta Biserică, rugăciunea profundă și curată a inimii, postul curat, împărtășirea cu Sfântul Sânge și Trup al Mântuitorului nostru Iisus Hristos, îndelunga răbdare, dar și cele trei mari virtuți teologice: credința, nădejdea și dragostea.

Într-un cuvânt, acum mai mult decât în alte împrejurări, trebuie să ne întoarcem cu toată ființa noastră la Dumnezeu, cerând și nădăjduind în iubirea sa milostivă, prin care putem primi iertare, iar încercarea grea actuală să înceteze.

În jurul nostru, viața și existența noastră, totul este cuprins de tristețea pe care această încercare a adus-o. Totul exprimă și imprimă tristețe. Statul a instituit, cum este și normal, starea de urgență și a adoptat măsuri restrictive cu scopul de împiedica extinderea pandemiei și de a o combate. Au fost restrânse exercitarea unor drepturi fundamentale importante cum ar fi dreptul la liberă circulație, libertatea întrunirilor, libertatea de circulație, libertatea vieții de familie și altele. Școlile și alte spații publice au fost închise și întrunirile de orice fel interzise, iar circulația restricționată. S-a instituit starea de carantină pentru unele zone afectate grav de această calamitate. Acestea sunt mijloace omenești, la nivelul posibilităților umane de luptă împotriva pandemiei și care sperăm să fie eficiente. Dar nu este suficient și este nevoie de mult mai mult și anume ca omul ca persoană și omenirea în ansamblu să își recunoască păcatele, să ceară iertare și să se întoarcă la Dumnezeu.

Cea mai profundă și grea tristețe a vremurilor de încercare pe care le trăim este că și Bisericile au fost închise, fapt fără precedent în istoria modernă a umanității. Credincioșii nu mai au acces în Biserică, nu se mai pot închina și nici ruga, nici măcar individual în fața sfintelor icoane și a sfintelor moaște. Credincioșii nu se mai pot spovedi la preotul duhovnic și nici să se împărtășească cu Sfântul Trup și Sânge al Mântuitorului în Biserică.

Sfânta Liturghie și toate celelalte slujbe se desfășoară fără participarea credincioșilor. Este dezolant și tragic atunci când vezi la televizor sau prin sistemele online Bisericile fără credincioși în timpul desfășurării Sfintei Liturghii. La fel de dezolant este și momentul în care preotul, înălțând Sfintele Daruri folosește îndemnul ''*apropiați-vă*", pentru ca cei care cred și au primit dezlegare de la duhovnic să se împărtășească cu Sfântul Trup și Sânge al Mântuitorului nostru Domnul Iisus Hristos. Nu vine nimeni.

La Sfânta și marea slujbă a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, la îndemnul preotului ”*veniți de luați Lumină"*, nu a venit nimeni.

Transmiterea la televiziune sau online a sfintelor slujbe ale Bisericii nu poate înlocui participarea efectivă a comunității la Sfânta Liturghie și la celelalte sfinte slujbe. Duhul Sfânt nu se transmite prin televiziune sau online. Sfintele slujbe nu sunt spectacole pe care omul să le poată urmări ca pe oricare alt spectacol la televizor. Mai grav decât atât este că în unele locuri ale lumii Sfintele slujbe ale Bisericii, inclusiv ortodoxe, nu se mai desfășoară. Totul pare să fie fără sens.

Au mai fost vremuri de grea încercare pentru poporul român: războaie, grave epidemii de ciumă, de holeră, alte mari calamități naturale, dar Bisericile nu au fost niciodată închise pentru credincioși. Dimpotrivă, viața liturgică s-a amplificat, oamenii au venit la sfânta Biserică să se roage mai intens, cerând ca mila lui Dumnezeu să se întoarcă iar la ei. Faptele istorice demonstrează că slujbele Bisericii și rugăciunile credincioșilor prezenți în Biserică au fost ascultate și au contribuit decisiv la stoparea gravelor maladii, a calamităților și revenirea la viața normală. Oamenii au înțeles în acele timpuri că trebuie să se întoarcă la Dumnezeu în Biserică și să se roage mai mult, săvârșind sfintele slujbe împreună cu preoții.

Se pune întrebarea: cât de justificate, chiar și din punct de vedere juridic și nu numai teologic, sunt aceste măsuri de restricționare amplă și gravă a vieții bisericești, față de un scop legitim urmărit? Nu trebuie uitat că majoritatea magazinelor alimentare, inclusiv marile magazine au rămas deschise, accesul cumpărătorilor este aproape nerestricționat, iar măsurile de protecție sunt minime. Este adevărat că omul trebuie să aibă alimente pentru a trăi, dar nu trebuie uitat cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos care a spus: ”*Nu numai cu pâine va trăi omul ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu”* (Matei,4,4).

Se mai pune întrebarea dacă închiderea Bisericilor pentru credincioși exprimă într-adevăr voia lui Dumnezeu pentru a face față încercărilor care s-au abătut asupra noastră? Din discuțiile pe care le-am avut cu un membru al clerului, acesta și-a exprimat îngrijorarea și teama cu referire la această stare de lucruri. Era îngrijorat pentru că ar putea fi adoptate și alte măsuri mai aspre referitoare la Biserică, la cler și la viața credincioșilor și teama față de organele de ordine care pot interveni în orice moment. De altfel, în unele Biserici de la sate, credincioșii prezenți au fost scoși afară forțat de jandarmi, ceea ce a creat panică și nemulțumire profundă.

Vom încerca să răspundem la aceste întrebări, după modestele noastre posibilități și cunoștințe, atât în plan teologic, dar și juridic.

Biserica nu este o simplă instituție umană sau o organizație de cult a omului, așa cum astăzi este considerată de mulți și chiar de stat, fapt exprimat în Constituție și în alte legi. Biserica este o creație divină și a fost instituită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, la cincizecime, când Duhul Sfânt a coborât și a fost instituită Biserica Domnului nostru Iisus Hristos. În Sfânta Evanghelie sunt cuprinse cuvintele Mântuitorului potrivit cărora Biserica este instaurată de Domnul nostru Iisus Hristos și faptul că aceasta vă dăinui etern și va fi biruitoare în fața răului și a întunericului: ”*Și Eu îți zic, că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui”* (Matei,16,18).

Biserica ia ființă astfel și se menține în Hristos prin Duhul Sfânt, care Se pogoară la Rusalii și rămâne în ea, dar și vine continuu în ea, cerut prin rugăciune și prin ferire de păcate, așa cum și Hristos care e în ea rămâne și sporește în ea, sau ea sporește în El, tot prin rugăciune și ferirea de păcate”[1]. Biserica este trupul tainic sau mistic al lui Hristos, așa cum ne spune Sfânta Evanghelie. Sfântul Apostol Pavel a numit în mod direct pe Hristos cap al Bisericii, ”Hristos este capul Bisericii” (Col.,1,18 și 24). ”Toate le-a supus sub picioarele Lui și pe El L-a dat peste toate cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea Celui ce plinește toate în toți” (Ef. 1,22-23). Sau: ”Să sporim în toate în El, Care este capul Bisericii, în Hristos, din Care tot trupul bine alcătuit și bine încheiat și hrănit prin toate legăturile își săvârșește, prin lucrarea potrivită fiecărui mădular, creșterea ca trup” (Ef.4,15-16).

Hristos este prezent permanent în Biserica Lui după cuvântul înscris în Sfânta Evanghelie: *”Că unde sunt doi sau trei, adunați în Numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor.*”(Matei 18,20). Prin urmare, prezența lui Hristos în Biserică presupune și prezența credincioșilor în Biserică, deoarece ei sunt, după cuvântul Sfintei Evanghelii, mădularele trupului lui Hristos. Biserica Ortodoxă nu poate fi concepută fără comunitatea credincioșilor, deoarece ea a fost instituită de Hristos pentru poporul său, iar toate sfintele slujbe ale Bisericii se împlinesc nu numai prin rugăciunile preoților, ci și prin rugăciunile comunității de credincioși prezenți în Biserică. De aceea, o Biserică în care nu se află credincioși la Sfânta Liturghie sau la alte sfinte slujbe este trupul lui Hristos dar fără membrele sale, iar plinătatea și deplinătatea Bisericii și a sfintelor slujbe este grav știrbită.

Este realitatea fundamentală în ordine divină pe care nu o înțeleg statul și unii deținători de autoritate care au interzis accesul credincioșilor în Biserică în aceste vremuri de grea încercare. Noi mărturisim în simbolul de credință: ”*Credem în una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică”.* În legătură cu această mărturisire de credință, părintele profesor dr. Dumitru Stăniloae afirmă: ”Dacă prin însușirea unității se afirmă simplu că Biserica este una, prin însușirea sobornicității se arată de ce natură este această unitate. Ea este o unitate realizată și menținută prin convergența, comuniunea, complementaritatea unanimă a membrilor ei, nu

printr-o simplă alăturare sau printr-o contopire a tuturor într-un tot uniform. Deci, sinodalitatea sau sobornicitatea implică sensul Bisericii ca întreg organism. Adică sinodalitatea sau sobornicitatea exprimă poziția și lucrarea complementară a membrilor Bisericii, ca într-un corp adevărat”[2].

Tot părintele profesor dr. Dumitru Stăniloe spune că: ”Biserica Ortodoxă este o bucurie a tuturor de toți” sau ”Biserica este Trupul extins al lui Hristos în întreaga umanitate și creație. Iisus Hristos îi adună pe cei ce se mântuiesc și îi ridică la asemănarea cu Sine, prin energia harului din Biserică”. În același sens și părintele profesor dr. Constantin Galeriu spune că: ”Biserica este icoana Sfintei Treimi, o unitate a comuniunii, o unitate a dragostei”. Sfântul Macarie afirmă: ”Biserica se înțelege în două feluri - adunarea credincioșilor și unitatea sufletului”.

După cuvântul Sfintei Evanghelii, a Sfinților părinți dar și a teologilor, Biserica este Trupul lui Hristos și mulțimea celor credincioși. Comunitatea de credincioși nu poate fi separată sau ruptă de Biserică în nicio situație și cu atât mai mult la vreme de încercare. Subliniem încă o dată că mijloacele audio-vizuale de transmitere a slujbelor nu pot înlocui sensurile adânci duhovnicești ale Bisericii Ortodoxe. Orice asemenea mijloc tehnic de transmitere a Sfintelor Slujbe ale Bisericii își are rostul creștin ortodox numai dacă reflectă comunitatea credincioșilor prezenți în Biserică și nu dacă încearcă să o înlocuiască.

Părintele profesor dr. Dumitru Stăniloae afirmă, cu profund temei, cu referire la comuniunea de credincioși ca parte componentă a Bisericii Ortodoxe: *”Aceasta arată cât de strâns e legată Biserica, în calitate de trup al lui Hristos, de biserica în calitate de locaș în care își trăiește comunitatea de credincioși cel mai accentuat caracterul ei de trup al lui Hristos. Sobornicitatea Bisericii ca trup al lui Hristos nu se poate menține fără comunitățile adunate în locașurile bisericești pentru a se împărtăși toate din același Trup și Sânge al lui Hristos prin preoții hirotoniți de episcopi aflați în comuniune. Adunarea credincioșilor Bisericii pentru săvârșirea dumnezeieștii Euharistii vădește unitatea trupului Bisericii”*[3].

Și tot părintele profesor dr. Dumitru Stăniloae spune: *”Căci într-adevăr un locaș de slăvire a lui Dumnezeu în care nu se mai adună credincioși nu mai e un locaș viu sau al lui Dumnezeu exprimat ca lucrător, deci viu”*[4]. Din nefericire, în aceste vremuri de încercare pentru întreaga omenire, frica este mai mare decât credința. Dar aceasta este starea actuală a multor credincioși și anume aceea de a crede și a nu crede în Dumnezeu, fapt pe care însuși Sfânta Evanghelie îl mărturisește în pericopa evanghelică referitoare la tatăl îndurerat care cu lacrimi își mărturisea credința, dar și necredința cerând ajutorul Domnului Iisus Hristos să vindece pe copilul său demonizat: *”Iar Iisus i-a zis: De poți crede, toate sunt cu putință celui ce crede. Și îndată strigând tatăl copilului, a zis cu lacrimi: Cred Doamne! Ajută necredinței mele”* (Marcu 9,23-24). Și noi suntem în postura acestui tată îndurerat, ne mărturisim credința dar și necredința noastră, continuăm să rămânem în îndoiala carteziană care nu duce la viață ci la tristețe profundă, dar spre deosebire de tatăl îndurerat uităm sau nu dorim să cerem ajutorul Mântuitorului nostru Iisus Hristos și să cerem de la El să ne dăruiască mai multă credință. Sunt edificatoare cuvintele Sfântului Apostol Pavel: ”*Iar dreptul din credință va fi viu; și de se va îndoi cineva, nu va binevoi sufletul Meu întru el. Noi nu suntem fii ai îndoielii spre pieire, ci a credinței spre dobândirea sufetului*” (Evrei 10, 38-39).

Credincioșii ortodocși din Transilvania și nu numai cer binecuvântarea casei printr-o mărturisire de credință la care se referă și părintele Teofil Părăian, foarte simplă dar frumoasă și profundă, care se încheie cu următoarele cuvinte: ”…*Unde este binecuvântare, acolo este Dumnezeu. Și unde este Dumnezeu nu este nicio nevoie*”. Și noi trebuie să avem această credință în inimile noastre că în Biserică, unde este prezent mereu Dumnezeu cu al Său har și a Sa iubire de oameni, unde este prezentă Maica Domnului cu toți sfinții, nu există nimic rău și nu se poate întâmpla nimic care să cauzeze vreun rău sau necaz drept măritorilor creștini.

Din nefericire, lucrurile nu stau așa. În sondajele online, la întrebarea dacă se dorește ca la sfânta și marea slujbă a Învierii Domnului să se îngăduie și prezența credincioșilor, marea majoritate au răspuns negativ. Mai mult decât atât, în mass media și în mediul online se desfășoară adevărate campanii împotriva accesului credincioșilor în Biserică, împotriva Sfintei Taine a Spovedaniei sau împotriva Sfintei Tainei a Împărtășirii cu Sfântul Trup și Sânge al Mântuitorului, deoarece se consideră că acestea sunt posibile surse de contaminare și răspândire a pandemiei. Este trist, foarte trist.

Incontestabil, pentru a preveni extinderea pandemiei și a o combate sunt necesare măsuri speciale, multe cu un caracter restrictiv, restrângerea exercițiului unor drepturi și libertăți și altele care afectează inevitabil viața cotidiană a omului și chiar a Bisericii. Astfel de măsuri sunt necesare, dacă sunt adecvate unui scop legitim, dar

și unei situații de fapt la care se aplică. Prin urmare, aceste măsuri nu trebuie să fie luate și aplicate global și nediferențiat. Printre altele, trebuie să se țină seamă și de natura instituțiilor afectate. Biserica nu este o simplă instituție umană, ci una divină. Natura și rolul Bisericii Ortodoxe sunt cu totul diferite față de orice organizație sau instituție cu un caracter statal sau nestatal. Așa cum am arătat mai sus, Biserica Ortodoxă este Casa Sfintei Treimi, a Maicii Domnului, a Sfinților, dar și comunitatea credincioșilor prezenți. În consecință, pentru a nu se aduce atingere însăși naturii divine a Bisericii, orice măsură restrictivă ar trebui adaptată, ținând cont de această realitate.

Sigur, nu trebuie să așteptăm numai mila Domnului în aceste vremuri de încercare și este nevoie și de lucrarea omului, de lucrarea teandrică a omului și a Duhului Sfânt. De multe ori se uită acest adevăr de credință și chiar cuvintele Mântuitorului care a apus: *”Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne întru Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic” (*Ioan 15,5).

II Libertatea de conștiință la vreme de încercare

Conștiința este locul în care există și se manifestă convingerile de credință a celor care cred după dreapta credință ortodoxă. Conștiința este un dar al lui Dumnezeu și nu doar un drept al omului. Este o însușire a sufletului uman nemuritor dar și modalitatea prin care fiecare om și nu numai omul în genere se află în societate dar și în Biserică.

Într-un alt studiu spuneam: ”*Conştiinţa este esenţa şi trăsătura distinctivă a firii umane, a sufletului nemuritor al omului prin care acesta, ca persoană creată de Dumnezeu se raportează la natură, societate, la propria sa fiinţă şi, în mod deosebit, la Dumnezeu. Omul este singura ființă creată care are conștiința propriei sale existențe, poate cunoaște pe Dumnezeu și se poate raporta la Dumnezeu prin credință care este un fapt de conștiință. Părintele Arsenie Boca vorbea despre conştiinţă ca fiind „un grai tăcut şi o chemare lină” prin care omul poate să se reconstruiască ca fiinţă spirituală, să îşi regăsească structura sa autentică, dincolo de precarităţile şi patimile existenţiale, într-un cuvânt să redobândească libertatea autentică, spirituală pentru iubirea infinită şi indefinită de Dumnezeu şi de oameni. Credința ortodoxă este un fapt interior al conștiinței omului ca persoană. Fericitul Augustin spunea şi el că „în noi este ceva mai adânc decât noi înşine”, referindu-se tot la conştiinţa omului, cu deosebire la conştiinţa de sine”*[5].

În plan social, pentru starea juridică a omului, conștiința este și un drept fundamental al omului, recunoscut, consacrat și garantat ca atare de instrumente juridice internaționale în materie, de constituțiile democratice al lumii, dar și de Constituția României în art. 29.

Exercitarea unor drepturi și libertăți fundamentale consacrate constituțional, poate fi restrânsă, conform art. 53 din Constituție, dar numai prin excepție și cu respectarea unor condiții expres și limitativ prevăzute de Legea fundamentală, dintre care menționăm: astfel de măsuri au un caracter excepțional, pot fi luate numai dacă se impun, nu pot afecta substanța dreptului și trebuie să aibă un caracter temporar. Ele se pot stabili numai prin lege și aplica de autoritățile statului, conform competenței pe care o au. Măsurile respective trebuie să aibă în vedere un scop legitim strict și limitativ prevăzut de Constituție, printre care apărarea sănătății populației sau prevenirea consecințelor unei calamități cum este și pandemia. Totodată, aceste măsuri trebuie să fie necesare într-o societate democratică, să nu creeze discriminări și mai ales, subliniem noi, să respecte principiul proporționalității, adică să fie adecvate scopului legitim urmărit și situației de fapt.

În baza acestui text constituțional a fost restrânsă exercitarea unor drepturi pe durata stării de urgență decretată pentru România. Subliniem faptul că principiul proporționalității mai sus amintit impune că orice fel de măsuri restrictive să nu aibă un caracter general și nediferențiat, ci unul concret în funcție de situația de fapt și de persoanele sau instituțiile cărora li se aplică.

În opinia noastră, principiul proporționalității nu a fost respectat, atunci când s-a interzis accesul credincioșilor în Biserică, în considerentul că adunarea sau comunitatea credincioșilor în Biserică este o simplă întrunire, în sensul art. 39 din Constituție, iar Sfânta Biserică Ortodoxă este o organizație sau o instituție ca oricare alta.

Există și drepturi considerate a fi absolute a căror exercitare nu poate fi niciodată condiționată sau restrânsă prin măsuri dispuse de stat. Aceste drepturi și libertăți sunt legate de ființa umană, preexistă oricărei recunoașteri și consacrări juridice, sunt cum spunem noi daruri ale lui Dumnezeu pentru om și în subsidiar sunt drepturi fundamentale ale omului înscrise în constituții. Cel mai important este desigur dreptul la viață. Libertatea de conștiință

are aceeași natură, fiindcă este o însușire dumnezeiască a sufletului fiecărui om, al existenței fiecărei persoane.

Arătam în studiul mai sus amintit: ”Conștiința nu poate fi concepută decât ca fiind liberă. Conștiința poate fi pervertită, dacă omul alege să-L ignore sau să îl refuze pe Dumnezeu sau alege răul și nu binele, dar nu poate fi supusă determinismului material, cauzal. Conștiința nu este o realitate materială ci o însușire a sufletului uman nemuritor. (...) Părintele Arsenie Boca afirma: *„Libertatea de conştiinţă este cel mai adânc bun spiritual pe care îl are omul la îndemână în viaţa sa”*. Într-adevăr, conştiinţa umană, înţeleasă în complexitatea, înălţimea şi profunzimea ei este temeiul vieţii biologice şi spirituale, punctul de la care începe efortul pentru ca omul să fie demn de libertatea pe care el însuşi o prescrie în primul rând ca lege morală şi de aici şi ca ordine juridică”[6].

În consecință, nici în situația în care se proclamă starea de urgență, libertatea de conștiință nu poate fi restrânsă sau condiționată. De altfel, nici una dintre interdicțiile și măsurile restrictive adoptate în această perioadă nu se referă în documentele normative publicate la restrângerea exercitării libertății de conștiință.

A fost restrânsă exercitarea libertății întrunirilor. În raport cu cele arătate mai sus privitoare la Sfânta și sobornicească Biserică Ortodoxă, noi susținem că adunarea credincioșilor în Biserică nu este o întrunire în sensul existenței profane a omului sau în sens juridic. Această adunare nu este o întrunire ci o comunitate care se transformă în comuniune prin lucrarea Duhului Sfânt prezent în Biserică. Comuniunea credincioșilor în Biserică este parte a Trupului tainic a lui Hristos și prin urmare nu ar trebui să fie supusă unor restricții sau îngrădiri dispuse prin legi omenești.

În plan juridic, dar și din punct de vedere teologic, această comuniune, care are ca temei lucrarea Duhului Sfânt este o dimensiune și o realitate a libertății de conștiință. Deoarece libertatea de conștiință este și un drept fundamental al omului, statul ar trebui să se abțină de la orice ingerință în viața Bisericii. Orice măsură restrictivă privind desfășurarea vieții liturgice a Bisericii trebuie luată numai de către Biserica însăși prin autoritățile clericale competente. Acestea trebuie să respecte legile țării și să protejeze comuniunea credincioșilor. În bună parte, așa s-a procedat și vremea de încercare pe care o traversăm, numai că, în opinia noastră, interzicerea totală a credincioșilor în Biserică este o măsură excesivă care nu este în conformitate cu natura divină a Bisericii a cărei deplinătate se realizează prin prezența credincioșilor. În termeni juridici, apreciem că nu s-a dat eficiență principiului proporționalității la care am făcut referire mai sus.

III Aspecte juridice privind libertatea de conștiință, situațiile excepționale și restrângerea libertății religioase

În dispozițiile art. 29 din Constituție care consacră juridic libertatea de conștiință nu se menționează în mod expres credința creștină și Biserica ortodoxă. În aliniatul 1 al acestui articol se stipulează: ”Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale”. Aliniatul 2 al aceluiași articol arată că: ”Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc”. Celelalte alineate ale articolului consacră libertatea cultelor religioase, relațiile dintre culte și dintre acestea și stat precum și dreptul părinților sau a tutorilor de a asigura în raport cu propriile convingeri educația copiilor minori.

Desigur, toate aceste reglementări constituționale sunt valoroase, conforme standardelor democratice actuale, dar considerăm noi că trebuie mai mult decât atât, deoarece este necesar a fi consacrat constituțional că *România este o țară creștin ortodoxă*, așa cum afirmă mulți dintre înalții slujitori ai Bisericii Ortodoxe, teologi și savanți, iar Biserica Ortodoxă prin comunitatea credincioșilor ortodocși este majoritară față de toate celelalte culte sau confesiuni existente pe teritoriul României.

Tradiția constituțională antebelică și interbelică reprezintă un argument în acest sens. Astfel, în Constituția României din 1866, în art. 5, alin. 2, se menționa expres că: ”Religia creștină ortodoxă fiind religia marei majorități a Românilor, Biserica Ortodoxă este biserica dominantă în statul Român”. Un text similar exista și în Constituția din 1923 la art. 22, alin. 3, precum și în Constituția din 1938 la art. 19, alin 2.

Aceste tradiții constituționale românești nu au mai fost preluate de legiuitorul constituțional contemporan. Este un fapt juridic regretabil, în opinia noastră, dar care este conform cu societatea statală secularizată în care trăim. Astfel, în mod constant, politicienii atei, care dețin puterea în Europa și nu numai, au refuzat orice referire în instrumentele juridice și politice de bază ale Uniunii Europene, precum și în constituțiile țărilor acestui continent, la tradițiile și realitatea spirituală creștină

a Europei și să consemneze adevărul potrivit căruia credința și cultura creștină sunt dominante în acest spațiu. Este o gravă eroare care încearcă a fi justificată pe ideea că referirea la creștinism ar fi ofensatoare la adresa necreștinilor sau ateilor și nu ar respecta principiul toleranței. Aceste argumente sunt o expresie evidentă a umanismului raționalizat al drepturilor omului considerat în mod fals de către unii ca fiind o nouă religie.

Situaţiile excepţionale reprezintă un caz particular în care autorităţile statului şi, în special, cele administrative, îşi pot exercita puterea discreţionar, existând evident pericolul excesului de putere. În doctrină nu există o opinie unanimă privind semnificaţia juridică a situaţiilor excepţionale. Astfel, în doctrina franceză mai veche, puterea discreţionară este considerată a fi libertatea de decizie a administraţiei în cadrul admis de lege, iar oportunitatea evocă o acţiune de fapt a administraţiei publice, în situaţii excepţionale, acţiune necesară (deci oportună) dar contrară legii. Jean Rivero consideră că prin situaţii excepţionale se înţeleg anumite împrejurări de fapt care au un dublu efect: suspendarea aplicării regimului juridic ordinar şi declanşarea aplicării unei legislaţii particulare căreia judecătorul îi defineşte exigenţele. Un alt autor identifică trei elemente caracteristice pentru situaţiile excepţionale: 1) existenţa unor situaţii anormale şi exorbitante sau a unor evenimente grave şi neprevăzute; 2) imposibilitatea sau dificultatea de a acţiona în conformitate cu reglementările fireşti; 3) necesitatea de a interveni rapid pentru a ocroti un interes considerabil, grav ameninţat.

Excesul de putere se poate manifesta în aceste împrejurări cel puţin prin trei aspecte: a) aprecierea unei situaţii de fapt ca fiind un caz excepţional, deşi nu are această semnificaţie (lipsa unei motivaţii obiective şi rezonabile); b) măsurile dispuse de autorităţile statului competente, în virtutea puterii discreţionare, să depăşească ceea ce este necesar pentru ocrotirea interesului public grav ameninţat; c) dacă aceste măsuri limitează în mod excesiv, nejustificat, exerciţiul drepturilor şi libertăţilor fundamentale recunoscute constituţional.

Existenţa unor stări de criză – economice, sociale, politice sau constituţionale – nu justifică excesul de putere. În acest sens, profesorul Tudor Drăganu afirma: "ideea statului de drept cere ca ele (situaţiile excepţionale *n.n.*) să-şi găsească reglementări adecvate în textul constituţiilor, ori de câte ori acestea au un caracter rigid. O asemenea reglementare constituţională este necesară să determine limitativ domeniile de raporturi sociale, în care transferul de competenţă de la parlament la guvern poate avea loc, să sublinieze caracterul lui temporar, prin stabilirea unor termene de aplicabilitate şi să precizeze scopurile în vederea cărora el se efectuează"[7].

Desigur, excesul de putere nu este un fenomen care se manifestă numai în practica organelor executive, putând fi întâlnit în activitatea parlamentului sau a instanţelor judecătoreşti.

Apreciem că puterea discreţionară recunoscută autorităţilor statului este depăşită, iar măsurile dispuse reprezintă exces de putere, ori de câte ori se constată existenţa următoarelor situaţii:

1. măsurile dispuse nu urmăresc un scop legitim;

2. deciziile autorităţilor publice nu sunt adecvate situaţiei de fapt sau scopului legitim urmărit, în sensul că depăşesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestui scop;

3. nu există o justificare raţională a măsurilor dispuse, inclusiv în situaţiile în care se stabileşte un tratament juridic diferit pentru situaţii identice, sau un tratament juridic identic pentru situaţii diferite;

4. prin măsurile dispuse, autorităţile statului limitează exerciţiul unor drepturi şi libertăţi fundamentale, fără a exista o justificare raţională care să reprezinte, în special, existenţa unui raport adecvat între aceste măsuri, situaţia de fapt şi scopul legitim urmărit.

Prin Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă, modificată și republicată în acest an, se prevede în art. 2 alin. 2 că libertatea persoanelor de a-și manifesta credința religioasă poate fi restrânsă prin măsuri dispuse de stat, în condițiile legii, dacă aceste măsuri sunt necesare într-o societate democratică, pentru scopurile care sunt enumerate, inclusiv pentru protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice. Este o reproducere aproape fidelă a dispozițiilor art. 53 din Constituție care reglementează condițiile în care exercitarea unor drepturi și libertăți fundamentale poate fi restrânsă. Acest text de lege nu mai face referire la principiul proporționalității ca și condiție a restrângerii exercițiului unor drepturi, principiu menționat în art. 53 din Constituție, ceea ce înseamnă că puterea discreționară a autorităților statului se poate manifesta cu și mai mare amploare, atunci când se dorește restrângerea libertății de conștiință și a libertății religioase. Subliniem și aspectul că în doctrina filozofică și constituțională modernă, libertatea de conștiință și libertatea religioasă sunt drepturi naturale, însușiri ale naturii umane, și prin urmare sunt imuabile, sunt intangibile. Se pare că

doctrina drepturilor naturale este ignorată de guvernanții actuali.

În baza acestor prevederi legale și a măsurilor dispuse ca urmare a instituirii stării de urgență pe teritoriul României, cu scopul de a combate și a împiedica extinderea pandemiei care afectează toată societatea omenească, Bisericile și Mânăstirile au fost închise pentru credincioși. Slujbele religioase se pot desfășură în Biserică, dar fără prezența credincioșilor.

Măsurile restrictive dictate de stat asupra libertății religioase, sub pretextul apărării sănătății populației, în opinia noastră sunt neconstituționale. Toată doctrina juridică în materia restrângerii exercițiului unor drepturi și libertăți, dar și jurisprudența internă și internațională, afirmă clar și constant că astfel de măsuri restrictive, în nici o împrejurare, nici în situații excepționale, nu pot afecta substanța drepturilor și libertăților fundamentale și nu le pot desființa. *Dispozițiile normative prin care s-a dispus închiderea Bisericilor pentru credincioși aduc atingere însăși substanței libertății de credință, practic desființează acest drept fundamental.* Transmiterea la TV, la radio sau prin internet a slujbelor religioase nu poate reprezenta exercitarea efectivă de către fiecare persoană a libertății de credință. Mijloacele tehnice menționate pot reflecta libertatea religioasă, dar nu o pot înlocui.

IV. Gânduri de final

Evidența, care covârșește mintea și puterea de înțelegere a omului, dar care ar trebui consacrată și respectată și în plan juridic este cu totul alta. Nu numai că religia creștină este dominantă, chiar și în aceste vremuri de secularizare a societății și a statului, dar evidența mai presus de lumea aceasta arată că Biserica Ortodoxă este singura dintre toate cultele și confesiunile existente care păstrează întreagă și nealterată tradiția apostolică, în care Duhul Sfânt este prezent și lucrează în toată deplinătatea Sa, și care exprimă dreapta credință.

Sunt multe argumente pentru a susține această realitate și evidență pe care nu omul a instituit-o ci lucrarea mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos prin Duhul Sfânt. Astfel, în Sfânta și Marea zi a Învierii Domnului, de două mii de ani, Sfânta Lumină a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos se pogoară din cer tainic numai în Biserica Ortodoxă a Sfântului Mormânt din Ierusalim. Nimeni nu a putut explica vreodată, după puterile rațiunii umane, acest profund și evident fapt. Este o taină care afirmă clar că Biserica Ortodoxă este singura care păstrează și duce mai departe dreapta credință. Tocmai de aceea este regretabil că o astfel de realitate nu este recunoscută și în plan juridic prin consacrarea în Constituție a adevărului că *România este o țară creștin ortodoxă, iar Biserica Ortodoxă este Biserica dominantă în statul Român*. O astfel de reglementare nu încalcă în nici un fel libertatea celorlalte culte și confesiunii și nu aduce atingere principiului toleranței.

Spuneam la începutul acestui studiu că vremea de încercare îngăduită de Dumnezeu în care ne aflăm acum aduce și multă tristețe. Nu cred că trebuie să rămânem într-o astfel de stare sufletească și existențială, deoarece noi trebuie să avem mereu vii în mintea și inima noastră, în sufletele noastre, cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos repetate de multe ori și în diferite împrejurări în anii de propovăduire a Mântuitorului: ”*Nu vă temeți, bucurați-vă”, ”Iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului”*(Matei 28,19).

Aceste cuvinte care sunt actuale pentru că Domnul Iisus Hristos ni se adresează și nouă sunt dătătoare de credință și de nădejde și ne conferă certitudinea că această perioadă se va încheia curând și cu bine, iar noi vom deveni mai tari în credința noastră strămoșească.

Vrednicul de pomenire Arhiepiscopul Justinian Chira spune: ”O societate care prețuiește credința, care are dragoste de Dumnezeu și de oameni, o societate care poartă în suflet candela speranței, nu se va îmbolnăvi de tristețe niciodată!”[8].

Domnul nostru Iisus Hristos, pentru rugăciunile Maicii Domnului și ale tuturor sfinților, să ne ierte, să ne miluiască, să ne ajute și să ne mântuiască, Amin!

Note:

[1]Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, în *Opere complete*, Vol. 11, Editura Basilica, București, 2018, p. 201.

[2]*Ibidem*, pp. 292-293.

[3]Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și Comuniune în Liturghia Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004, p. 51.

[4]*Ibidem*, p. 50.

[5]Pentru dezvoltări, a se vedea Marius Andreescu, *Libertatea de conștiință ca dar al lui Dumnezeu și ca drept al omului, publicat* în *Porunca Iubirii*, 2020, Editura Agaton.

[6]*Ibidem*.

[7]Tudor Drăganu, *Drept constitutional si instituţii politice. Tratat elementar,* Ed. Lumina Lex,1999, vol. II, pp. 131-132.

[8]*Caietele Arhiepiscopului Justinian*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2017, vol. V, p. 270.

Oraşele Curtea de Argeş, Câmpulung şi Piteşti în relatările de călătorie ale lui Paul de Alep

conf. univ. dr. habil. Claudiu NEAGOE
Universitatea din Pitești

Paul de Alep a fost un arhidiacon ortodox, sirian la origine, care l-a însoțit pe patriarhul Macarie al Antiohiei, în călătoriile sale prin Țările Române. Născut în jurul anului 1627, în localitatea Alep (Siria), şi trecut la cele veșnice în ziua de 30 ianuarie 1669, în localitatea Tiflis (Georgia), arhidiaconul Paul a rămas cunoscut mai ales în calitatea sa de pelerin și cronicar ortodox sirian.

Mai înainte de a fi hirotonit, numele său arab a fost Bulus ibn Makarius az Zaim al Halabi[1]. Tatăl său, numit Macarie Zaim, era preot şi se trăgea dintr-o familie sărmană de creștini ortodocși din cetatea Alep (Siria). În anul 1635, Macarie a fost numit mitropolit de Alep, iar în anul 1647 a fost ridicat la rangul de patriarh al Antiohiei[2].

Câtă vreme Macarie Zaim a fost mitropolit și patriarh, fiul său, Paul de Alep, l-a însoțit în multe dintre călătoriile sale prin lumea creştină. Astfel, el a ajuns să viziteze și să consemneze în scris nenumărate date istorice despre locurile de seamă din Damasc, Anatolia, Constantinopol, Țara Românească (Valahia), Moldova, Ucraina și cnezatul Moscovei, în încercarea de a strânge fonduri și sprijin pentru Biserica din Antiohia[3].

În prima călătorie întreprinsă alături de patriarhul Macarie al Antiohiei, care a durat șase ani, arhidiaconul Paul de Alep a traversat Dobrogea, Moldova și Rusia, pentru a ajunge la Moscova, iar la întoarcere a trecut și prin Țara Românească. El a consemnat tot ce i s-a părut important de reținut: a descris localități, orașe, palate domnești și, mai ales, biserici și mănăstiri[4], dar și portul, podoabele, comportamentul și deprinderile valahilor și moldovenilor[5]. Pe lângă acestea, el a mai înregistrat și o serie de legende și mituri, cum ar fi legenda ridicării Mănăstirii Curtea de Argeș. N-au fost trecute cu vederea nici aspectele de natură demografică, asupra cărora ne vom opri în cele ce urmează.

În dimineața zilei de 13 ianuarie 1657, Paul de Alep ajungea la Pitești, care, în opinia călătorului nostru, semăna mai degrabă cu un târg, decât cu un oraș în adevăratul sens al cuvântului. Dar, cu toate acestea, așezarea de la Pitești era vestită în toată Țara Românească, în vremea aceea, pentru vinul produs, care era „*roșu și minunat de dulce*”[6]. În seara aceleiași

Paul de Alep

zile, călătorul sirian a ajuns la Argeș, un oraș care părea să fie mult mai arătos decât Piteștiul. Argeșul era vestit datorită minunatei mănăstiri de aici, ctitorită pe la 1515-1517 de către Neagoe Basarab[7]. Ea avea hramul Adormirea Maicii Domnului, care se prăznuia la 15 august, în fiecare an. Fascinat de frumusețea și măreția acestui sfânt lăcaș, Paul de Alep face o amplă descriere a acestuia. În ansamblu, mănăstirea era „*o zidire minunată din piatră*”, cu o biserică „*amețitor de frumoasă*”, construită din marmură și piatră de meșteri aduși de la sud de Dunăre[8]. Înaintea ușii bisericii era „*o boltă frumoasă, pe patru stâlpi de marmură, cu temelia din aramă poleită cu aur*”[9]. Tot astfel, „*zidirea chiliilor acestei mănăstiri este minunată, cu pridvoare prin care treci dintr-unul într-altul, de jur împrejur*”[10].

În dimineața zilei de 18 ianuarie, Paul de Alep ajungea la Câmpulung, perceput drept „*un oraș mare*”, având o „*mănăstire măreață*”[11], care fusese refăcută de Matei Basarab, între anii 1635-1636[12]. Paul de Alep avea să revină la Câmpulung, în februarie 1658, tocmai când domnitorul Constantin Șerban făcea pregătiri militare pentru a se răscula împotriva turcilor[13]. Din relatările acestuia aflăm că domnul a poruncit slujitorilor săi „*să sape un șanț de apărare pe drumul Câmpulungului pentru ca, dacă avea să ajungă*

la ananghie și în primejdie, să poată fugi și să scape, adăpostindu-se apoi în Țara Ungurească"[14]. După fuga domnului peste munți, în Transilvania, oștile tătare și cele turcești au ajuns până la Câmpulung, „*jefuind, arzând și luând prizonieri*"[15]. Din fericire, cea mai mare parte a locuitorilor s-au refugiat prin păduri și s-au ascuns în hrubele munților.

Noul domn instalat de turci în scaunul domnesc al Țării Românești, Mihnea al III-lea, a trimis vreo trei steaguri (*bairace*) de tătari ca să stea de pază la Rucăr, el urmărind astfel două lucruri: „*mai întâi ca să se înfricoșeze maghiarii de ei și apoi ca să nu se întâmple vreo trădare din partea valahilor care stăteau de strajă, și ca nu cumva să coboare Constantin ‹Șerban› pe negândite din Țara Ungurească în tărâmul Valahiei și să-l afle nepregătit, căci așa umbla vorba*"[16].

Deși consemnările lui Paul de Alep privitoare la orașele Curtea de Argeș, Câmpulung și Pitești sunt relativ puține, am reușit, totuși, să ilustrez câteva aspecte importante. Cele trei orașe aveau, în viziunea călătorului sirian, o imagine destul de modestă. Cu toate acestea, anumite monumente, mai cu seamă cele bisericești, l-au încântat cu frumusețea lor.

Note:

[1]Ioana Feodorov, *Studiu introductiv. Călătorul şi jurnalul său*, în Paul de Alep, *Jurnalul de călătorie în Moldova şi Valahia*, ediţie critică de Ioana Feodorov, cuvânt-înainte de Răzvan Theodorescu, Bucureşti-Brăila, Editura Academiei Române, Editura Istros, 2014, p. 7.

[2]*Ibidem*.

[3]*Ibidem*, p. 14-15.

[4]*Ibidem*, p. 17.

[5]Din această perspectivă, relatările lui Paul de Alep au fost extrem de preţioase pentru diferiţi istorici şi cercetători; vezi, de pildă, la: Vasile Bogrea, *Călătoriile Patriarhului Macarie. Îndreptări, întregiri şi lămuriri la traducerea românească*, în „Anuarul Institutului de Istorie Naţională", II, 1923, Bucureşti, 1924, p. 339-344; Nicolae Iorga, *Un călător sirian în Principate la jumătatea veacului al XVII-lea*, în *Istoria românilor prin călători*, Bucureşti, Editura Academiei, 1981, p. 235-245. A se vedea şi câteva preocupări mai recente, care au avut în atenţie relatările lui Paul de Alep: Sorin Iftimi, *Ceremoniile Curţii domneşti. La Crăciun, Anul Nou şi Bobotează (secolele XVII-XIX)*, în volumul: *Spectacolul public între tradiţie şi modernitate. Sărbători, ceremonialuri, pelerinaje şi suplicii*, coordonat de Constanţa Vintilă-Ghiţulescu şi Maria Pakucs Willcocks, Bucureşti, Institutul Cultural Român, 2007, p. 43-78

[6]Paul de Alep, *Jurnalul de călătorie în Moldova şi Valahia*, p. 324.

[7]A se vedea despre la Emil Lăzărescu, *Biserica mănăstirii Argeşului*, Bucureşti, 1967.

[8]Paul de Alep, *Jurnalul de călătorie în Moldova şi Valahia*, p. 325.

[9]*Ibidem*, p. 327.

[10]*Ibidem*, p. 330.

[11]*Ibidem*, p. 331.

[12]Carmen Oprescu, *Câmpulung Muscel: cronica oraşului*, în „Ianus", nr. 12, 2007, p. 93.

[13]Paul de Alep, *Jurnalul de călătorie în Moldova şi Valahia*, p. 401.

[14]*Ibidem*, p. 403. Despre acest aspect, pe larg la Claudiu Neagoe, *Câmpulungul medieval şi premodern*, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2012, p. 159-160.

[15]Paul de Alep, *Jurnalul de călătorie în Moldova şi Valahia*, p. 406.

[16]*Ibidem*, p. 410.

Sate deținute de boierii din Golești în veacul al XVI-lea

Mariana-Paula LIMBĂLATĂ1

În zorii veacului al XVI-lea, concomitent cu primele mențiuni documentare despre membrii familiei de boieri din Golești, apar și primele mențiuni despre proprietăților deținute de aceștia. Astfel, dinamica proprietăților poate fi reconstituită din analiza documentelor emise în diferite împrejurări (de exemplu: pentru a confirma o stare de fapt deja existentă, ori pentru a reglementa o veche ordine redobândită în urma unui proces sau în urma unei înțelegeri sau după întocmirea unui act de vânzare-cumpărare, etc.). În general, repetatele întăriri ale domeniilor feudale reflectau o stare de lucruri aproape permanent litigioasă, specifică relațiilor feudale din secolul al XVI-lea, iar acum ne dau posibilitatea studierii și analizării constituirii domeniilor feudale. După întindere și după hotarele lor, proprietățile funciare erau alcătuite din sate întregi, părți de sate, stupini, ogoare, vii, vaduri de moară. Studiul de față își propune o analiză a satelor întregi care intrau în componența domeniului funciar feudal al familiei boierilor din Golești, în secolul al XVI-lea.

Balta Neagră (sat lângă Broșteni, județul Argeș)

Prima mențiune documentară a acestei proprietăți, aflată în posesia lui Baldovin pârcălab, o reprezintă documentul din data de 26 noiembrie 1520[2], prin care domnitorul Neagoe Basarab îi întărea ocina de la Balta Neagră, alcătuită din partea lui Neagoe vornic din Slediți, pe care o cumpărase cu 200 aspri și partea lui Mutul cumpărată cu 1500 aspri[3]. Hotarele acestei moșii erau consemnate astfel: ”pe hotarul Albotenilor, până la hotarul lui Oncea din Arghiș, iar în jos, pe hotarul Cereșanilor, până la Crăceana și de acolo, pe Crăceana în jos, până la hotarul lui Oncea de la Baltă și de acolo, pe lunca Teleormanului, pe la Găvan, iar de acolo pe Jălaze până la gura Adâncatei, iar de acolo pe Adâncata, până la Teleorman “[4].

Bălteni (sat lângă Broșteni, județul Argeș)

Acest sat apare consemnat pentru prima data în diata jupaniței Maria (24 iulie 1525), soția lui Baldovin pârcălab, el fiind dăruit de aceasta fiicei sale Calea (“a dat fiicei sale, jupaniței Calea, Bălteanii toți și țiganii “[5]). Ulterior, prin actul din data de 1 iunie 1541, văduva lui Baldovin pârcălab și jupanița Calea (care nu avea moștenitori direcți și pentru că soțul ei, șetrarul Borcea, vânduse unele sate de țigani și niște obiecte de argint ale familiei), au numit-o pe nepoata lor, Caplea, moștenitoarea întregii averi a familiei. În aceste condiții, satul cu tot cu locuitori, ajungea în proprietatea Caplei[6].

Un alt act de întărire a posesiunii satului Bălteni a monahiei Sara și a nepoatei sale, Caplea, a fost emis la 15 martie 1576[7], de către domnitorul Alexandru al II-lea Mircea. Acest act era emis ca urmare a plângerii făcute de monahia Sara, care îl acuzase de cotropirea averii sale pe nepotul ei, Ivașco mare vornic. Ea ceruse ajutorul domniei ca Ivașco să nu se amestece pe ocinele, satele și pe sălașele sale de țigani, căci aceste averi erau de la tatăl său Baldovin pârcălab și putea să le stăpânească singură, iar după moartea ei, dorea ca toate averile să-i revină nepoatei sale Caplea, și Neacșăi, fiica nepoatei Caplea.

Un an mai târziu, la 30 ianuarie 1577[8], Alexandru al II-lea Mircea, întărea lui Ivașco, mare vornic, soției sale Elina, precum și lui Albu postelnic, moștenitorul lui Albu mare clucer, toate averile, printre acestea numărându-se și “Băltenii cu tot hotarul”, “ca să le fie ocine și dedine lor și fiilor lor și nepoților lor și de nimeni de neclintit după spusa domniei mele”[9].

Bărcuța (sau Bercuța, lângă satul Bârca din județul Dolj)

Domnitorul Alexandru al II-lea Mircea emitea, la data de 21 mai 1571[10], un act prin care jupan Ivașco, mare logofăt și fratele său, jupan Albu, mare clucer, primeau satul Bărcuța, “tot, cu tot hotarul și cu tot venitul, pentru că acest sat, mai sus-zis, a fost de moștenire al lui Stanciul a lui Benga”[11].

Conjunctura în care boierii din Golești ajungeau în posesia acestui sat reiese chiar din cuprinsul documentului. Astfel, aflăm că după moartea lui Pătrașcu cel Bun, tatăl lui Alexandru al II-lea Mircea, Radu clucer a fost prins de vornicul Socol, care se afla în fruntea Divanului Domnesc. Profitând de această împrejurare, Stanciul al lui Benga “a apucat pe niște slugi ale lui Radul clucer, anume Dragomir din Clăbuceri și Ion din Racovita (care erau pârcălabi la Bistreț), de a luat de la ei 13000 aspri și 3 cai buni și 4 sănii cu pește și două care cu slănină de porc și a voit să le și spânzure pe slugi. Apoi, jupanița lui Stanciul al lui Benga a dat dinaintea domniei mele (Alexandru al II-lea Mircea), acel sat, mai sus -zișilor dregători ai domniei mele...pentru acei aspri și averi, de i-a plătit”[12]. Prin urmare, satul Bărcuța, intra în posesia boierilor din Golești drept despăgubire pentru fapta săvârșită de Stanciul a lui Benga, în dauna boierilor din Golești.

La 29 mai 1573[13], un alt act emis tot de Alexandru al II-lea Mircea, confirma un schimb de proprietăți între frații Ivașco, mare logofăt, și Albu, clucer, pe de-o parte și jupan Dobromir, fost mare ban, de cealaltă parte. Schimbul s-a făcut de bună voie în fața domnitorului și a tuturor dregătorilor din Divan și a constat în schimbarea unei jumătăți din satul Bărcuța cu a treia parte din satul Vladimirești pentru că satul Bărcuța era mai aproape de casa lui Dobromir, fost mare ban, iar satul Vladimirești era mai aproape de casele boierilor din Golești. Satul Vladimirești aparținuse jupaniței Neacșa, soția lui Radul logofăt din Dobroesti, iar aceasta îl vânduse lui Dobromir fost ban.

Căpățâneni (sat domnesc lângă Poenari, județul Argeș)

Prima mențiune documentară a acestui sat, ca proprietate a familiei boierilor din Golești, datează din 23 octombrie 1546, când domnitorul Radu Paisie i l-a dăruit lui Radu din Golești "pentru credincioasă și dreaptă slujbă, când a fost cea dintâi luptă cu Stroe Pribeagul"[14].

La 4 mai 1556[15], domnitorul Pătrașcu cel Bun întărea stăpânirea asupra satelor Căpățâneni, Cheiani și Poenari, lui "Radu din Golești alături de jupan Radu mare paharnic, jupan Ivan mare medelnicer, jupan Vladul banul, jupan Badea postelnicul și popa Țițirligi, toți, cu tot hotarul pentru că le sunt vechi și drepte ocine și dedine".

Frații Golești (ro.wikipedia.org)

Prin actul emis între 1 septembrie 1565 - 31 august 1566[16], Petru cel Tânăr, fiul cel mare al lui Mircea Ciobanul și al Doamnei Chiajna, dăruia Mănăstirii Iezer "Căpățânenii cu tot hotarul și cu toți rumânii și cu tot venitul de peste tot", de întărire și călugărilor de hrană și pentru pomenirea veșnică a părinților lui.

Peste câțiva ani, dania anterior menționată a fost contestată în cadrul procesului dintre Ivașco mare vornic și călugării mănăstirii Iezer. Ivașco, mare vornic, a susținut că satele Căpățâneni, Cheiani, Poenari și Vierășul, cu toate hotarele au fost vechi și drepte ocine, de moștenire, dobândite de părintele său, Radu mare clucer, în timpul lui Radu Paisie, drept răsplată "pentru credincioasă și dreaptă slujbă și cu sângele vărsat, în lupta de la Fântâna Țiganului…, iar pe urmă lui Radul clucerul i s-a întâmplat pribegie, în zilele lui Mircea voievod, în Țara Ungurească. Iar când a fost în zilele lui Petru voievod aceste sate mai sus-zise le-a stăpânit Manta Grecul, care a făcut slujbă la Petru Voievod de a dat aceste sate la mănăstirea numită de la Iezer "[17]. După ce domnitorul Alexandru al II-lea Mircea a căutat și a judecat după "dreptate și după lege", împreună cu părintele egumen, vlădica Serafim, cu episcopul Mihail și cu 12 boieri, cinstiți dregători ai domniei, s-a emis actul din data de 30 decembrie 1576. Prin acest act, i se recunoaște lui jupan Ivașco stăpânirea satelor: Căpățâneni, Cheiani, Poienari, Vierășul și cu balta Bistrețului jumătate și Grindurile toate, și cu toate hotarele pe care le dăruia mănăstirii Vierăș, "pentru sufletele răposaților părinți, pentru sufletul fratelui său, Albu marele clucer și pentru sufletul lui, ca să le fie veșnică pomenire"[18].

Cheiani (sat lângă Căpățâneni, județul Argeș)

Satul a fost dăruit lui Radu din Golești, alături de satele Căpățâneni și Poenari de domnitorul Radu Paisie, la data de 23 octombrie 1546, ca "să-i fie ocină de ohabă și fiilor lui și nepoților lui și strănepoților lui și de nimeni de neclintit"[19].

Actul din data de 4 mai 1556[20], emis de domnitorul Pătrașcu cel Bun, întărea această proprietate lui Radu din Golești, alături de jupan Radu mare paharnic, jupan Ivan mare medelnicer, jupan Vladul banul, jupan Badea postelnicul și popa Țițirligi, în urma judecății cu satul Hăreșani.

Prin actul emis la data de 30 decembrie 1576[21] de domnitorul Alexandru al II-lea Mircea, i se întărea lui Ivașco mare vornic stăpânirea asupra satului Cheiani, acest sat fiind dăruit alături de alte proprietăți mănăstirii Vieroș.

Dușești (satul nu a putut fi identificat geografic)

Primul document în care este menționat acest sat în proprietatea boierilor din Golești îl constituie actul emis

de Radu de la Afumați, la 2 septembrie 1528, prin care îi întărea lui Ivașco posesiunea asupra întregului sat. Această proprietate fusese cumpărată anterior de Baldovin pârcălab de la Vlaicul și de la Semen, fiii Bănciuleasei, pentru 3700 aspri și pentru 4 cai buni[22] .

Floreni (sat lângă Broșteni, județul Argeș)

Dintr-un document de la domnitorul Neagoe Basarab, datat 26 noiembrie 1520, aflăm că ocina de la Floreni fusese cumpărată de Baldovin pârcălab de la Oncea din Argheș (Oancea, pârcălab din Batiu, jud. Argeș) cu 500 de aspri[23] și avea următoarele delimitări teritoriale: ”din coada Adâncatei, unde cade în Teleorman, de acolo în sus, pe Teleorman, până la hotarul călugărilor, iar de acolo pe hotarul lui Igru, fântâna și pe la Cireș până la hotarul Alboteanilor și de acolo, pe hotarul Alboteanilor în jos, până la hotarul Bălții Negre”[24].

Golești (după vechea împărțire administrativ-teritorială, făcea parte din județul Muscel și Pădureț)

Importanța acestei proprietăți este indiscutabilă și de mare notorietate pentru cunoscuta familie de boieri din Golești, deoarece pe teritoriul său se găsea reședința familiei, iar toponimia locului a fost împrumutată ulterior numelui de familie.

Apare menționat prima dată ca fiind în proprietatea jupaniței Maria, văduva lui Baldovin pârcălab. Aceasta avea să lase moștenire fiului ei, Ivașco, tot satul “cu toate hotarele și viile câte sunt în dealul Goleștilor”[25], prin diata sa, din 24 iulie 1525, confirmată de Radu de la Afumați.

Un an mai târziu, la 29 august 1526, jupanița Maria, care se călugărise și apare în acest document sub numele monahal de Magdalina, reconfirma fiului ei Ivașco moștenirea privind “Goleștii toți și cu toate hotarele și cu toate viile și cu pimnița”[26], precum și cu stăpânirea deplină a 23 de sălașe de țigani.

La 2 septembrie 1528[27], Radu de la Afumați întărea lui Ivașco paharnic, precum și fiilor și fiicelor lui, “ca să le fie în Golești trei părți”, iar cea de-a ”patra parte” din ocina cea bătrână să fie a unchiului său Cândea cu fiii săi”. Tot din acest document reiese faptul că unchiul lui Ivașco, Cândea, se înfățișase înaintea bunicului și tatălui lui Radu de la Afumați ca să-l înfrățească pe jupan Baldovin pârcălab și pentru a-i da jumătate din toate averile lui. Ulterior, Cândea, a pierdut toate averile, acestea fiindu-i luate de domnie, însă Baldovin pârcălab, cu slujba dreaptă și credincioasă, a dobândit proprietățile pierdute de Cândea, printre ele numărându-se și satul Golești[28].

Un document emis de Radu Paisie, la 1 iunie 1541, întărea Caplei, fiica lui Ivașco, stăpânirea Goleștiului ca să-i fie ocină[29], alături de toate averile aflate în posesiunea călugăriței Magdalina și a fiicei sale, Calea. Cele două hotărâseră în fața domnului, ca nepoata lor Caplea, pe care au luat-o de la mama lor Neacșa, văduva lui Ivașco, să le fie moștenitoare cunoscută și recunoscută de toți[30].

Un alt document, emis tot de Radu Paisie la 29 aprilie (1541-1544), restabilea proprietatea asupra morilor din Golești lui Radu vistier și lui Borcea, marele șetrar, soțul Calei[31], aceste mori fiind cotropite pe nedrept de Vlaicu logofăt.

O altă întărire și reconfirmare a posesiunii proprietății din Golești a constituit-o actul emis la 6 iulie 1555 de domnitorul Pătrașcu cel Bun, prin care dădea poruncă ca “jupaniței Maria și jupaniței Caplea și Eupraxiei (Calea, în viața laică) și cu fiii lor, câți Dumnezeu le va lăsa, să le fie părțile lor din Golești și din Mărăcineni și din Viràș pentru că le sunt vechi și drepte ocine și dedine”[32]. Întărirea posesiunii avea loc ca urmare a unei judecăți avute de jupanițele Maria și Caplea cu Mihnea, pârcălabul din Piscani. Acesta pretindea că Maria i-ar fi dat viile din Golești, în afară de vinarici, precum și că a schimbat unele sate cu mănăstirea din Mușetești, revenindu-i lui din acest schimb părți din Golești, Mărăcineni și Vieroș. După cercetările făcute de domnitorul Pătrașcu cel Bun și dregătorii săi s-a ajuns la concluzia că actele făcute de Mihnea pârcălab încă din timpul lui Mircea Ciobanul sunt “mincinoase” și că mănăstirea din Mușetești nu a avut niciun drept asupra acelor sate și niciun amestec în faptele lui Mihnea pârcălab. În plus, jupanița Maria a mărturisit în timpul judecății că nu i-a dat nimic lui Mihnea pârcălab din domeniul Golești, nici vreun alt sat moștenit de la părinții săi. Prin urmare, actele falsificate au fost rupte, Mihnea pârcălab rămânând de lege dinaintea domnitorului, iar proprietățile în cauză au fost reconfirmate proprietarilor de drept, respectiv jupaniței Maria și jupaniței Caplea[33].

Un alt act prin care domnitorul Pătrașcu cel Bun confirma stăpânirea asupra “Goleștilor toți” îl reprezintă documentul emis la data de 8 aprilie 1557[34]. Prin acesta i se întărea lui Radu mare clucer, soției sale (jupanița Caplea), fiilor lor (Ivașco și Albu) și mătușii lor, Calea, călugărită sub numele de Eupraxia (sau Praxia), proprietatea deplină a satului Golești, “pentru că le sunt vechi și drepte ocine, dedine și cumpărături, încă din vremea lui Radu voievod Călugărul. Căci atunci a cumpărat Baldovin toate părțile lui Cândea…,iar după moartea lui Cândea, mănăstirea de la Mușetești și Radu logofăt au spus că au cumpărat și ei partea lui Cândea”[35]. După ce domnitorul Pătrașcu cel Bun a judecat după “dreptate și după lege”, împreună cu 24 de boieri, moștenitorii lui Baldovin, Radu clucerul și monahia Praxia au înapoiat mănăstirii Mușetești și logofătului Radu 22000 aspri turcești (sumă pe care o luase Cândea, vânzând pe nedrept ceea ce nu-i aparținuse) și astfel aceștia au rămas definitiv în posesia fostelor părți ale lui Cândea[36].

Actul emis la data de 30 septembrie 1571 de domnitorul Alexandru al II-lea Mircea relatează o

înțelegere care avusese loc în urmă cu 7 ani între jupan Ivașco, mare armaș, jupan Albu, mare portar și mătușa lor Calea, călugăriță Eupraxia sau Praxia, pe de-o parte și nepotul lui Borcea șetrarul, pe de altă parte[37]. După moartea soțului ei, Borcea șetrarul, jupaniței Calea i-au revenit averile și ocinile cu sălașele de țigani ale soțului ei, așa cum le fusese întelegerea că “dacă i se întâmplă unuia să moară mai înainte, să-i rămână celuilalt toate averile și agoniseala”[38]. Rămânând văduvă, jupanița Calea s-a călugărit, luând numele de Eupraxia sau Praxia. Neputând să-și gestioneze singură proprietățile, “i-a rugat pe nepoții săi, jupan Ivașco mare armaș și jupan Albu mare portar, să-și așeze slugile peste satele și țiganii ei, ca să-i adune tot venitul și să-l trimită la sfânta mănăstire de la Vierăș”[39]. După un an, nepotul lui Borcea s-a înțeles cu ce doi frați, Ivașco și Albu să-l ajute să scoată părțile unchiului său, de la călugărița Praxia, urmând ca celor doi, el să le dea satul Cârceani de bună voie pentru această favoare. Cu greu, călugărița Praxia, a acceptat să-i dea nepotului lui Borcea 7 delnițe din satul Golești, 7 delnițe de vie și 3000 de aspri anual, pentru cheltuială, iar nepotul lui Borcea a dat satul Cârceani, de bună voie, dinaintea domniei. După 7 ani de la această înțelegere, jupan Ivașco mare logofăt și jupan Albu mare clucer “au avut pâră cu nepotul lui Borcea”, acesta spunând că nu s-au înțeles așa. După ce domnitorul Alexandru al II-lea Mircea a judecat, după dreptate și după lege, cu toți cinstiții dregători, a hotărât ca jupan Ivașco mare logofăt și jupan Albu mare clucer să țină satul Cârceani, drept ocină și ohabă a lor, drept urmare a înțelegerii anterioare, iar nepotul lui Borcea a rămas de lege dinaintea domniei.

Prin hotărârea domnească din 14 mai 1573[40], Caplea, mare postelnicească, rămânea în posesia unei jumătăți din domeniul Golești, cu tot cu mori, vii și rumâni, alături de alte părți de sate și cu sălașele aferente de țigani, atâta timp cât va trăi. După moartea ei toate aceste averi aveau să-i revină fiului ei, Albu mare clucer și moștenitorului său, Radu, întrucât acesta îi plătise o datorie de 12000 de aspri.

După moartea lui Albu mare clucer (24 aprilie 1574), monahia Sara și jupanița Caplea dăruiau, la data de 15 ianuarie 1575[41], de bună voie sfintei mănăstiri de la Vierăș, cu hramul Intrarea în biserică a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, “un vad la moara de sus și o vie, la Golești, cu un vecin anume Urs”[42]. Această vie fusese zestrea monahiei Sara, iar prin acest document o dădea pentru pomana “sufletului nepotului ei, Albu mare clucer, sper a-i fi sfintei mănăstiri de întărire și călugărilor de hrană și de folosință”.

La 15 martie 1576, Alexandru al II-lea Mircea întărea monahiei Sara și nepoatei ei Caplea ocinile din Golești și Bălteni precum și sălașele de țigani aferente acestor proprietăți. Acest act era emis ca urmare a plângerii făcute de monahia Sara înaintea domniei, împotriva lui Ivașco mare vornic. Aceasta se plânsese domniei că din cauza lui jupan Ivașco “nu se poate liniști și hrăni de pe aceste averi ale ei...și astfel s-a lepădat de Ivașco vornicul ca el să nu aibă nicicum în veci nici un amestec pe ocinele sale și sate și țigani, căci sunt de la tatăl său, Baldovin pârcălabul...și voia să stăpânească ea singură mai sus-zisele averi și apoi satele cu vecinii și țiganii să fie ale jupaniței Caplea, nepoata sa, și ale Neacșei, fiica nepoatei sale, Caplea, pentru că așa a întocmit monahia Sara cu limba sa, încă din zilele răposatului Radul voievod și din zilele răposatului Pătrașco voievod, de asemenea și dinaintea domniei mele și dinaintea tuturor cinstiților dregători ai domniei mele”[43].

Acest document mai consemnează și dania făcută mănăstirii Vieroș de monahia Sara, anume o vie din satul Golești care să fie pomană pentru sufletul său și al părinților săi.

Documentul emis la data de 15 ianuarie 1577[44] întărea mănăstirii Vieroș dania făcută anterior de monahia Sara și nepoata sa, Caplea. Prin acest document, mănăstirii Vieroș i se recunoștea stăpânirea unui vad de moară și a unei vii la Golești cu un vecin anume Urs. Se sublinia faptul că această vie a fost din zestrea monahiei Sara și că de bună voie, împreună cu jupanița Caplea, a dat-o mănăstirii Vieroș, “pentru sufletul lui Albu, marele clucer, ca să-i fie mănăstirii de întărire și călugărilor de hrană și de folosință”[45].

La 30 ianuarie 1577[46], Alexandru al II-lea Mircea, întărea lui Ivașco mare vornic, jupaniței sale, Elina, și nepotului său, Albu mare postelnic, urmașul lui Albu mare clucer, “toate averile și satele și țiganii”, fiind menționat primul “Goleștii cu tot hotarul”.

Aproximativ în aceeași perioadă, este atestată și prezența altor proprietari la Golești, posibil urmașii proprietarilor menționați în actul domnesc de la Vladislav al II-lea, din 5 august 1452[47], Badea, Vlaicu și Radu. Documentele interne, precum cel din 12 iulie 1578[48], menționează că un anume “Văsiiu logofăt a cumpărat de la Calea, fiica lui Stanciul din Golești, un țigan anume Iuga cu toate ciocanele pentru 1100 aspri”. Mai târziu, la 16 mai 1600, Nicolae Pătrașcu îi întărea lui Oancea, vornic din Mihăești, “ocină la Golești cu cinci vecini cu delnițe din câmp și din apă și din pădure și de pretutindeni”[49].

Cu toate acestea, cei mai mari proprietari de la Golești au rămas, până în primele decenii ale secolului al XVII-lea, urmașii lui Ivașco, mare vornic[50]. La 23 ianuarie 1609, Radu Șerban, domnul Țării Românești (1602-1611), întărea lui Tudoran sluger, fiul lui Ivașco fost mare vornic, stăpânirea peste satul Golești din județul Muscel și Pădureț, ”cu vecini, cu mori și cu tot venitul”[51]. După moartea lui Ivașco, fost mare vornic, soția sa Elina, a luat de la Mihnea voievod, fiul lui

Alexandru al II-lea Mircea, 1000 de ughi ca să-i schimbe în Țara Ungurească în galbeni de aur. Însă jupanița Elina vorniceasa nu a schimbat banii, ci i-a cheltuit. Drept urmare, Mihnea voievod "i-a luat ce a găsit averi, scule și haine ale jupaniței, pentru acei bani, precum și satul Golești, cu nedreptate, deoarece era al lui Ivașco vornic și nu al jupaniței, de zestre, iar satul l-a dat mănăstirii Sf. Troiță din București"[52]. A avut loc o judecată în Marele Divan, între Tudoran sluger, fiul lui Ivașco vornic, și mănăstirea Sf. Troiță. În timpul procesului, călugării acestei mănăstiri au susținut că Mihnea voievod ar fi dat banii lui Ivașco vornic și nu Elinei și că n-a luat Mihnea voievod nimic din averile, sculele și hainele jupaniței, ci numai satul Golești, pentru acei bani. Judecându-i domnul (Radu Serban), după dreptate și lege le-a dat 6 boieri să cerceteze și adeverind că banii nu i-a dat Mihnea voievod lui Ivașco vornic, ci jupaniței, că a luat din averea, sculele și hainele acesteia pentru acei bani și că satul Golești l-a luat cu sila, dă rămași de lege și de judecată pe călugări[53], întărindu-l pe Tudoran sluger în Golești, pe vechile hotare, moștenite de la tatăl său, Ivașco vornic.

Grinduri (în prezent satul Bistrețul din județul Dolj)

Acest sat este consemnat, ca fiind în proprietatea boierilor din Golești, pentru prima oară, la data de 30 decembrie 1576[54], când lui Ivașco mare vornic i se întăreau mai multe proprietăți, după procesul cu călugării mănăstirii Iezer. Tot acel document consemna faptul că "jupan Ivașco mare vornic a dat și a miluit pe sfânta și dumnezeiască mănăstire Vierăș"[55], cu mai multe sate și "cu Grindurile toate și cu toate hotarele, ca să fie mănăstirii ohabă pentru sufletele părinților cinstitului dregător, răposatul Radu mare clucer și pentru sufletul fratelui său, Albu marele clucer și pentru sufletul lui, ca să le fie veșnică pomenire"[56].

Un alt document, emis, la scurt timp după cel sus-menționat, de Mihnea Turcitul la data de 19 iulie (1578-1581, 1585-1586, 1590)[57] întărea mănăstirii Vieroș și lui jupan Ivașco, fost mare vornic, "să țină și să stăpânească Grindurile toate".

Mărăcineni (sat din vechiul județ Argeș și Pădureț, în prezent aparținând județului Argeș)

Această proprietate a fost întărită și menționată documentar în posesia boierilor din Golești prima dată la 24 iulie 1525, în diata Mariei, văduva lui Baldovin pârcălab. Potrivit acestui act, această proprietate era lăsată moștenire fiului său, Ivașco, cu tot cu mori[58]. Peste un an, la 29 august 1526, Maria, călugărită între timp cu numele de Magdalina, i-a întărit lui Ivașco posesiunea asupra Mărăcineniului "cu tot hotarul și cu morile"[59].

Ulterior, la 2 septembrie 1528[60], documentul emis de Radu de la Afumați îi întărea lui Ivașco, posesiunea asupra a trei părți din satul Mărăcineni, a patra parte revenindu-i lui Cânda, fratele lui Baldovin pârcălab.

Un document emis de domnitorul Radu Paisie la 1 iunie 1541 confirma Caplei, fiica lui Ivașco, moștenirea asupra întregului sat, cu tot hotarul[61]. Caplea fusese numită moștenitoarea întregii averi a călugăriței Magdalina și fiicei sale, Calea.

Un document datat 29 aprilie (1541-1544) menționa faptul că Mărăcinenii "cu morile și cu alte averi, cu satele și cu țiganii" erau reconfirmate boierilor din Golești, anume lui jupan Radu vistier și lui jupan Borcea, mare șetrar, de către domnitorul Radu Paisie pentru că fuseseră ocupate pe nedrept de Vlaicu logofăt[62].

În urma procesului jupanițelor Maria, Caplea și Eupraxiei cu Mihnea pârcălab din Piscani, domnitorul Pătrașcu cel Bun emitea un act de întărire la data de 6 iulie 1555. Prin acel act nu numai ca se întăreau posesiunile jupanițelor Maria și Caplea asupra Mărăcinenilor, Goleștiului și Vieroșului, ci se și adeverea "că le sunt vechi și drepte ocine și dedine"[63].

În anul 1557, la 8 aprilie, un alt act consfințea stăpânirea deplină a Mărăcinenilor jupanului Radu mare clucer, jupaniței lui (Caplea), fiilor lui (Ivașco și Albu) și monahiei Praxia[64].

Actul emis de domnitorul Pătrașcu cel Bun la data de 20 noiembrie 1557[65] nu numai că întărea posesiunea asupra Mărăcinenilor jupanului Radu, mare clucer și jupaniței Caplea și cu fiii lor, ci și restabilea vechile hotare. Este bine știut faptul că de-a lungul vremii, rapturile de moșii aveau loc cu prilejul diverselor hotărnicii. Acest lucru se întâmplase și în cazul moșiilor de la Mărăcineni și Vieroș ale jupaniței Caplea pe când aceasta era fată tânără. Astfel, "Șărban, vornicul din Izvorani, cu ceata lui au hotărnicit ocina Izvorani dinspre Mărăcineni și dinspre Vierăș...pe unde au știut ei"[66]. A avut loc o judecată "dreaptă și după lege", cu toți cinstiții dregători, cu 24 de boieri și cu hotarnicul Ion clucerul, din Stolnici, în urma căreia s-a stabilit revenirea la vechile hotare, "precum a fost și mai înainte, pe Valea Mare".

Un alt caz de încălcare a hotarului proprietății de la Mărăcineni s-a petrecut atunci când posesorul domeniului de la Ciumești a trecut cu arătura peste Râul Doamnei. În urma acestui incident, Ivașco mare logofăt și fratele său, Albu mare clucer, s-au adresat domnitorului Alexandru al II-lea Mircea. Acesta a cercetat și "a judecat după dreptate și după lege și a dat satului Ciumești 12 boieri ca să le aleagă ocina...Și au umblat și au cercetat și au adeverit acei 12 boieri că nu a avut satul Ciumești nici o ocină peste Râul Doamnei"[67]. Drept urmare, hotarul dintre cele două proprietăți a fost restabilit, iar domnitorul Alexandru al II-lea Mircea a prădat satul Ciumești ca pedeapsă pentru dauna produsă celor doi frați din Golești. În acest context a fost emis și actul din data de 10

noiembrie 1570, prin care li se confirma încă o data stăpânirea deplină a jupanului Ivașco mare logofăt și a jupanului Albu mare clucer, asupra satului Mărăcineni.

Un alt act de întărire a fost emis de domnitorul Alexandru al II-lea Mircea, la data de 14 mai 1573[68], jupaniței Caplea mare postelnicească. Prin acest act, i s-a confirmat încă o dată posesiunea asupra întregii ei părți din Mărăcineni, pe timpul vieții, iar după moartea ei această proprietate avea să-i revină fiului ei, Albu mare clucer și urmașului acestuia, Radu, "pentru că a plătit jupan Albu vel clucer pe muma lui, jupâneasa Caplea, de datorie cu 12000 aspri"[69].

La 30 ianuarie 1577[70], Alexandru al II-lea Mircea întărea lui Ivașco mare vornic, soției sale, Elina și nepotului său, Albu postelnicul, fiul lui Albu mare clucer, "Mărăcinenii cu tot hotarul", precum și "toate averile și satele și țiganii".

Printr-un document datat între 1 septembrie 1578-31 august 1579[71], domnitorul Mihnea al II-lea Turcitul întărea mănăstirii Vieroș sate, ocine și mori, printre acestea numărându-se și Mărăcinenii pe vechiul hotar. Aceste sate erau vechi și drepte ocine de moștenire ale lui jupan Ivașco mare vornic și le dăruise mănăstirii Vieroș pentru veșnica pomenire a lui și a familiei sale.

Poienari (sat din comuna Corbeni, județul Argeș)

Acest sat apare consemnat pentru prima data în posesia familiei boierilor din Golești în actul din data de 23 octombrie 1546, când domnitorul Radu Paisie dădea poruncă din cetatea de scaun de la Târgoviște " lui jupan Radu vistier și fiilor lui câți Dumnezeu îi va lăsa, ca să-i fie satele Poienarii, Cheianii și Căpățânenii, cu tot hotarul"[72].

În urma procesului cu satul Hărești, actul emis de domnitorul Pătrașcu cel Bun, la data de 4 mai 1556, întărea această proprietate lui Radu din Golești[73].

Între 1 septembrie 1565 - 31 august 1566, domnitorul Petru cel Tânăr, fiul lui Mircea Ciobanul, dăruia satul Poenari, "tot, cu tot hotarul", mănăstirii Iezer, ctitoria tatălui său[74]. Această danie avea să fie contestată 10 ani mai târziu, în cadrul procesului dintre jupan Ivașco, mare vornic și călugării mănăstirii Iezer. După ce a cercetat, după lege și dreptate, domnitorul Alexandru al II-lea Mircea a întărit satul Poienari, alături de alte proprietăți lui Ivașco mare vornic, prin actul din data de 30 decembrie 1576[75], întrucât acest sat fusese sat domnesc de moștenire, al lui Radu marele clucer. În timpul pribegiei sale din timpul lui Mircea Ciobanul, mai multe proprietăți ale lui Radu, mare clucer, au fost luate și stăpânite de Manta Grecul și ulterior dăruite mănăstirii Iezer. Prin actul emis la data de 30 decembrie 1576, satul Poienari era dăruit mănăstirii Vieroș, de Ivașco mare vornic, pentru veșnica pomenire a părinților săi, a fratelui său, Albu mare clucer și pentru sufletul său.

Urâți (în prezent satul Negoi din județul Dolj)

Domnitorul Alexandru al II-lea Mircea confirma, la data de 25 august 1568, stăpânirea satului Urâți de către boierii domniei sale, jupan Ivașco mare stolnic și jupan Albu, mare clucer cu fiii lor "ca să le fie satul Urâți, pe care l-a făcut Dumitru banul, fiul lui Stan ban, tot cu tot hotarul și din balta care se cheamă Bistrețul, oricât va fi în hotarul acelui sat, mai sus-scris"[76].

Un alt document, emis ulterior tot de Alexandru al II-lea Mircea, la data de 7 aprilie 1572[77], întărea încă o dată această proprietate fraților Ivașco mare logofăt și Albu mare clucer, "ca să le fie seliștea ce se cheamă Bistrița, însă din Balta Bistrețului a treia parte și Poiana Urâților, jumătate până la hotar, în apa Strâmbei, pentru că le sunt vechi și drepte ocine și dedine, însă cumpărături". În continuarea documentului se menționează faptul că această proprietate i-a fost dăruită lui Radu clucer, tatăl mai sus zișilor dregători, de domnitorul Radu Paisie, "pentru dreaptă și credincioasă slujbă... Și când l-a miluit, atunci nu era sat, pe cea mai sus-zisă ocină, ci a cumpărat Radu clucer, vecini de a făcut satul ce se numește Urâții"[78]. Trebuie subliniat faptul că, acest document face referire la un alt document, din data de 17 noiembrie 1538[79], a cărei autenticitate este îndoielnică, un argument fiind faptul că este emis anterior bătăliei de la Fântâna Țiganului, din 15 octombrie 1544, iar în cuprinsul lui se face referire la aceasta bătălie.

Peste câteva luni, la 9 octombrie 1572[80], domnitorul Alexandru al II-lea Mircea mai emitea un document tot pentru întărirea "satului Urâții, tot cu tot hotarul și jumătate din balta ce se zice Bistrețul", ca proprietate a "cinstiților dregători ai domniei sale, jupan Ivașco mare logofăt și jupan Albul mare clucer și cu fiii lor câți le va da Dumnezeu".

Printr-un document datat la 3 septembrie (1574 - 1575)[81], ulterior morții lui Albu mare clucer (24 aprilie 1574), domnitorul Alexandru al II-lea Mircea dădea poruncă mănăstirii Vierăș, să țină și să stăpânească satul Urâți, pe care l-au lăsat de pomană Ivașco mare vornic și Albu mare clucer. Aceștia moșteniseră satul de la tatăl lor, Radu clucer din Golești, care l-a rândul său îl primise de la Radu Paisie. Prin urmare, prin acest document, domnitorul se adresa vecinilor din satul Urâți, țiganilor și poslușnicilor să dea ascultare și să lucreze cum le va da învățătură părintele egumen[82], în urma trecerii lor, în proprietatea mănăstirii Vieroș.

Vieroș (menționat în documente și Virăș sau Vieroși, făcea parte din vechea unitate administrativ teritorială a județului Pădureț, azi județul Argeș)

Acest sat a fost întărit prima oară jupaniței Maria, văduva lui Baldovin pârcălab, prin diata din 24 iulie 1525, când îl lăsa moștenire fiului său, Ivașco[83] . Această moștenire a fost întărită și un an mai târziu, la 29 august 1526, când lui Ivașco i-a revenit "Vierășul cu

tot”[84], iar la 2 septembrie 1528 domnitorul Radu de la Afumați îi întărea jupanului Ivașco paharnicul cu fiii și fiicele sale Vierășul tot[85].

Prin actul datat 29 aprilie (1541-1544), domnitorul Radu Paisie a întărit posesiunea acestei proprietăți lui Radu vistier și lui Borcea, marele șetrar, ginerele lui Baldovin pârcălab, atunci când Vierășul, alături de alte proprietăți ale boierilor din Golești, fuseseră “cotropite” și “luate în puterea lui” de Pârșan vornicul și de Vlaicul logofăt[86].

Actul din data de 6 iulie 1555 era emis în urma procesului cu Mihnea pârcălab, din Piscani și confirma stăpânirea Vieroșului și a altor proprietăți jupanițelor Maria și Caplea[87].

Actul emis de domnitorul Pătrașcu cel Bun la data de 8 aprilie 1557 întărea stăpânirea Vieroșului urmașilor lui Baldovin pârcălab și anume lui Radu mare clucer, soției sale, Caplea, fiilor lor, Ivașco și Albu, și mătușii lor, Eupraxia (sau Praxia)[88].

Un alt act, emis la data de 20 noiembrie 1557 de domnitorul Pătrașcu cel Bun, întărea jupanului Radu mare clucer și jupaniței sale, Caplea, Vierășul cu tot hotarul[89], în urma judecății cu “ceata lui Șărban vornicul (din Izvorani) și cu rudele lui și cu Barbul din Borăști și copiii lui și Crăciun din Bârsești și copiii lui și alții câți au ținut Izvoranii”[90], care încălcaseră hotarele moșiei.

La data de 30 decembrie 1576[91], domnitorul Alexandru al II-lea Mircea întărea mănăstirii Vieroș stăpânirea asupra satului Vieroș, alături de alte proprietăți dăruite din moștenirea lui Ivașco mare vornic. Ivașco mare vornic recuperase acele proprietăți în urma procesului avut cu călugării mănăstirii Iezer și tot prin actul de la 30 decembrie 1576 le dăruia mănăstirii Vieroș pentru veșnica pomenire a lui și a familiei sale.

Un act emis de domnitorul Mihnea Turcitul între 1 septembrie 1578 - 31 august 1579[92] întărea mănăstirii Vieroș mai multe sate, ocine și mori, printre care și satul Vieroș, ca danie a lui Ivașco mare vornic pentru veșnica pomenire a lui și a familiei sale, danie care să-i fie mănăstirii de întărire și hrană fraților care trăiesc în mănăstire.

Note:

[1]Universitatea din Piteşti, Master – *Istoria românilor şi a României în context european (sec. XIV-XX)*.

[2]*Documenta Romaniae Historica*, B. *Țara Românească* (în continuare *DRH*, B),vol. II, (1501-1525), întocmit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu, București, Editura Academiei R.S.R., 1972, p.393- 394, doc.203 (26 noiembrie 1520).

[3]*Ibidem*.

[4]*Ibidem.*

[5]*Ibidem*, p. 450- 452, doc. 240 (24 iulie 1525).

[6]*Ibidem,* vol. IV (1536 - 1550) întocmit de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei R.S.R., 1981, p.140-141, doc. 110 (1 iunie 1541).

[7]*Ibidem,* vol.VIII (1576- 1580), întocmit de Ștefan Ștefănescu și Ioana Constantinescu, București, Editura Academiei Române, 1996, p. 12-13, doc. 8 (15 martie 1576).

[8]*Ibidem*, p.74-78, doc.47 (30 ianuarie 1577).

[9]*Ibidem*.

[10]*Ibidem*, vol VII (1571-1575), îngrijit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu, București, Editura Academiei R.S.R., 1988, p. 38-39, doc. 27 (21 mai 1571).

[11]*Ibidem*.

[12]*Ibidem*.

[13]*Ibidem*, p.186-188, doc. 141 (29 mai 1573).

[14]*Ibidem*, vol. IV, p. 166, doc. 133. Documentul respectiv consemnează faptul că, în timpul luptei cu Stroe Pribeagul (care aducea un susținător la tron, și anume pe Laiotă Basarab), oastea lui Radu Paisie a fost înfrântă și s-a împrăștiat, abandonând visteria țării. Radu din Golești a intervenit cu mult curaj, a reparat căruțele și a transportat visteria cu grijă la Turnu Nicopolului, unde se retrăsese și Radu Paisie. În semn de recunoştinţă, pentru credinţa şi vitejia sa, domnul i-a dăruit satele: Poienari, Cheiani și Căpățâneni.

[15]*Ibidem,* vol. V*,* (1551- 1565), întocmit de Damaschin Mioc și Marieta Adam Chiper, București, Editura Academiei R.S.R, 1983, p. 74-75, doc. 71 (4 mai 1556). Acest document a fost emis în urma unei judecăți a celor sus menționați, cu satul Hăreșani, Hăreșanii cotropiseră aceste ocini și încălcaseră hotarele. După o cercetare și o judecată dreaptă a lui Pătrașcu cel Bun, împreuna cu 24 de boieri din Divan, Hăreșanii au rămas de lege și au plătit drept despăgubire 125 de vaci.

[16]*Ibidem,* p. 364, doc. 326 (1 septembrie 1565- 31 august 1566)

[17]*Ibidem*, vol VIII, p. 65- 69, doc. 42 (30 decembrie 1576).

[18]*Ibidem*.

[19]*Ibidem*, vol. IV, p. 166-167, doc.133.

[20]*Ibidem*, vol. V, p. 74-75, doc 71 (4 mai 1556).

[21]*Ibidem*, vol VIII, p 68-69, doc. 42 (30 decembrie 1576).

[22]*Ibidem,* vol. III (1526- 1535), întocmit de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei R.S.R., 1975, p.104-105, doc. 61 (2 septembrie 1528).

[23]*Ibidem*, vol. II, p. 393-394, doc. 203 (26 noiembrie 1520). Oancea pârcălab din Batiu, avusese o fiică, pe nume Stana, iar aceasta a fost prima soție a lui Baldovin pârcălab; vezi și la Irina Cîrstina, *Neamuri boiereşti şi patrimoniul lor funciar în Ţara Românească (secolul al XVI-lea)*, Târgovişte, Editura „Cetatea de Scaun”, 2015, p. 147.

[24]*DRH,* B, vol. II, p. 393-394, doc. 203.

[25]*Ibidem,* p. 450-452, doc. 240.

[26]*Ibidem,* vol.III, p. 55-56, doc 32 (29 august 1526), vezi si la Claudiu Neagoe, *O scurtă istorie a satului Golești: de la prima sa atestare*, în *Restituiri Pitești*, Nr. 1/ 2018, p. 9.

[27]*DRH,* B, vol. III, p. 104-105, doc 61 (2 septembrie 1528).

[28]*Ibidem*.
[29]*Ibidem,* vol. IV, p. 139- 141, doc.110 (1 iunie 1541).
[30]*Ibidem*, vezi și la Anastasie Iordache, *Pe urmele Goleștilor*, București, Editura Sport -Turism, 1982, p. 27.
[31]*DRH,* B*,* vol. IV, p. 138-139, doc. 109 (29 aprilie 1541-1544).
[32]*Ibidem*, vol.V, p. 53-54, doc. 52 (6 iulie 1555), vezi și la Claudiu Neagoe, *op. cit.* p. 10.
[33]*DRH*, B,vol.V, p .53-54, doc. 52 (6 iulie 1555), vezi și la Anastasie Iordache, *op. cit*., p. 30.
[34]*DRH*, B, vol.V, p. 91-92, doc. 84 (8 aprilie 1557).
[35]*Ibidem.*
[36]*Ibidem.* Despre Cândea știm că a fost implicat într-o încercare de detronare a lui Vlad Călugărul. După o perioadă de refugiere la sud de Dunăre și o perioadă de captivitate, întrucît turcii îl întemnițaseră, acesta avea să revină în țară. Pentru a-și salva viața, el renunţat la drepturile sale asupra moșiilor de baștină, Mărăcineni și Golești, în favoarea fratelui său. Astfel, Baldovin și-a consolidat stăpânirea la Golești; vezi Irina Cîrstina, *Neamurile boierești și patrimoniul lor funciar în Țara Românească, sec. al XVI-lea*, Târgoviște, 2015, p. 147.
[37]*DRH*, B, vol.VII, p. 93-94, doc. 70 (30 septembrie 1571).
[38]*Ibidem*.
[39]*Ibidem.*
[40]*DRH*, B, vol. VII, p. 180-181, doc.136 (14 mai 1573). După moartea lui Radu, mare clucer, aceasta s-a căsătorit cu Stoichiță / Stoica din Modruzești, mare postelnic, de aici şi numele ei de postelnicească; vezi și la Anastasie Iordache, *op. cit*., p.32.
[41]*DRH*, B, vol VII, p. 268- 269, doc. 202 (15 ianuarie 1575).
[42]*Ibidem*.
[43]*Ibidem*, vol VIII, p. 12-13, doc. 8 (15 martie 1576).
[44]*Ibidem*, p.71-72, doc. 44 (15 ianuarie 1577).
[45]*Ibidem*.
[46]*Ibidem*, vol VIII, p. 76-78, doc. 47 (30 ianuarie 1577), vezi și la Claudiu Neagoe, *op. cit*., p.10.
[47]*Ibidem*, vol I (1247 -1500), întocmit de Petre P. Panaitescu și Damaschin Mioc, București, Editura Academiei R.S.R., 1966, p. 189-190, doc. 108 (5 august 1452).
[48]*Ibidem*,vol VIII, p. 216, doc. 139 (12 iulie 1578), vezi si Claudiu Neagoe, *op. cit*., p. 10.
[49]*Ibidem*, vol. XI (1593-1600). *Domnia lui Mihai Viteazul*, vol. întocmit de Damaschin Mioc și Ștefan Ștefănescu, Marieta Adam, Constantin Bălan, Maria Bălan, Sașa Caracaș, Ruxandra Cămărășescu, Olimpia Diaconescu, Coralia Fotino, București, 1975, p. 523-525, doc. 378 (16 mai 1600).
[50]Claudiu Neagoe, *op. cit.,* p.10.
[51]*Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului,* vol.II, 1601-1620, întocmit de Maria Soveja, Doina Duca-Tinculescu, Reghina Dragomir, București, 1974, p. 151, nr. 279.
[52]*Ibidem*.
[53]*Ibidem*.
[54]*DRH,* B, vol. VIII, p. 65-69, doc. 42 (30 decembrie 1576).
[55]*Ibidem.*
[56]*Ibidem.*
[57]*Ibidem*, p. 223 -224, doc. 143 (19 iulie 1578-1581, 1585-1586, 1590).
[58]*Ibidem*, vol. II, p. 450-452, doc. 240 (24 iulie 1525).
[59]*Ibidem,* vol. III, p. 55-56, doc. 32 (29 august 1526).
[60]*Ibidem*, p. 104-105, doc. 61 (2 septembrie 1528).
[61]*Ibidem*, vol. IV, p. 140-141, doc.110 (1 iunie 1541).
[62]*Ibidem*, p. 138- 139, doc. 109 (29 aprilie 1541-1544).
[63]*Ibidem,* vol. V, p. 53-54, doc. 52 (6 iulie 1555).
[64]*Ibidem*, p. 90-92, doc. 84 (8 aprilie 1557).
[65]*Ibidem*, p.124-125, doc. 110 (20 noiembrie 1557).
[66]*Ibidem.*
[67]*Ibidem,* vol VI (1566-1570), îngrijit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu, București, Editura Academiei R.S.R., 1985, p. 304-305, doc. 249 (10 noiembrie 1570).
[68]*Ibidem*, vol. VII, p. 180-181, doc. 136 (14 mai 1573).
[69]*Ibidem.*
[70]*Ibidem*, vol. VIII, p. 76-78, doc. 47 (30 ianuarie 1577).
[71]*Ibidem*, p. 236-240, doc. 155 (1 septembrie 1578-31 august 1579)
[72]*Ibidem*, vol IV, p. 166, doc. 133.
[73]*Ibidem*, vol V, p. 74-75, doc. 71 (4 mai 1556).
[74]*Ibidem*, p. 364, doc. 326 (1 septembrie 1565- 31 august 1566).
[75]*Ibidem,* vol. VIII, p. 68-69, doc. 42 (30 decembrie 1576).
[76]*Ibidem*, vol VI, p. 121-122, doc. 98 (25 august 1568). Tot din acest document aflăm că acest sat fusese dăruit lui Radu clucerul de domnitorul Radu Paisie și fusese întărit anterior de domnitorul Pătrașcu cel Bun.
[77]*Ibidem,* vol VII, p.119-120, doc. 91 (7 aprilie 1572).
[78]*Ibidem*.
[79]*Ibidem*, vol. IV, p. 91-92, doc. 69 (17 noiembrie 1538). Potrivit acestui document, Radu Paisie cumpărase această seliște de la jupanița Marga din Caracal cu 30 000 de aspri, ea fiind nevoită să-și vândă această moștenire, pentru a-și răscumpăra fiii, aflați în robie la turci.
[80]*Ibidem*, vol. VII, p. 160, doc. 121 (9 octombrie 1572).
[81]*Ibidem*, p. 245, doc.185 (3 septembrie 1574-1575).
[82]*Ibidem*.
[83]*Ibidem*, vol II, p. 450-452, doc. 240 (24 iulie 1525).
[84]*Ibidem*, vol. III, p. 55-56, doc 32 (29 august 1526).
[85]*Ibidem*, p. 104-105, doc. 61 (2 septembrie 1528).
[86]*Ibidem,* vol. IV, p. 139, doc. 109 (29 aprilie 1541-1544).
[87]*Ibidem*, p. 52-54, doc. 52 (6 iulie 1555).
[88]*Ibidem*, vol V, p. 91-92, doc. 84 (8 aprilie 1557).
[89]*Ibidem*, p. 124-125, doc. 110 (20 noiembrie 1557).
[90]*Ibidem*.
[91]*Ibidem*, vol. VIII, p. 68-69, doc. 42 (30 decembrie 1576).
[92]*Ibidem*, p. 238-240, doc. 155 (1 septembrie 1578-31 august 1579).

Pitești, 1831. O catagrafie inedită (II)

drd. Octavian DĂRMĂNESCU

Continuăm prezentarea unui prețios stop-cadru piteștean de sfârșit de Ev Mediu, o listă a proprietarilor de aici la 1831. „Plasa uliții frumoase, văpseaua albastră” reprezintă arealul de azi al Târgului din Vale și al bisericilor Mavrodolu și „Sf. Ilie”, cvartal urban populat în special – potrivit onomasticii din catagrafii și din mitricele bisericilor – de sârbi (bulgari), cojocari și tabaci. „Mahalaua Târgului de la vale i h(agi) Țenea” este prima catagrafiată. Aici locuiește familia ctitorului bisericii „Sf. Vineri”, Iordache (Ioniță) Ungurelu, deja răposat în acel an, având două perechi de case, mici și mari, cu „locu din vale”. În „mahalaua Tabacilor” (zona de azi a bisericii „Sf. Ilie”), la nr. 344, un „loc sterp” al lui Drăghici Budișteanu, re-ctitorul bisericii „Sf. Vineri”[1], și la nr. 353, „casăle orașului” cărora lista, la rubrica dedicată impozitului, nu le rezervă nimic – o garanție că aici, probabil de mult timp, funcționa instituția locală a județului (viitorul ”primar”) și a pârgarilor (viitorii ”consilieri locali”). Următorul loc catagrafiat este un altul al logofătului Nicolae Coculescu (stătea de fapt în culoarea roșie), viitor primar al Piteștiului, pașoptist și epitrop la biserica domnească.

În punctul „Răspântiea Târgului” (foarte probabil, arealul actual al Casei Sindicatelor) este trecut un alt loc al polcovnicului Nicolae Tâmpeanu și câteva ale neamului Bărbescu, un Dimitrie figurând în pomelnicul metocului episcopal ca județ de Pitești[2]. Puțin mai jos, după un loc al bisericii domnești, lângă locul lui Socolescu, întâlnim „bărberia”, unicul local din oraș – așa cum indică forma articulată. Imediat, metocul de aici al episcopiei Argeș – aflat, în accepțiunea Eugeniei Greceanu chiar pe locul actualei Case a Sindicatelor[3], – nu un metoc oarecare (han sau prăvălie), ci unul mare, cu un paraclis în incintă[4], hramul ”Buna Vestire” fiind identic cu cel vechi, al bisericii vecine, ”Greci”, o situație cel puțin intrigantă aici.

Mahalaua „Precesti din Vale”, adică cea a noii biserici a căminarului Mavrodolu (”Precista Nouă” sau ”Adormirea Maicii Domnului”), oponentă onomastic celei mai vechi biserici cunoscute din oraș, ”Precista din Coastă”, găzduiește la numărul 429 casa preotesei Maria, foarte probabil văduva protopopului Zanfir de la ”Sf. Gheorghe”, catagrafiată în 1838 cu etatea 45 ani, în culoarea Roșie, împreună cu trei gemeni de 12 ani (un băiat și două fete), și cu încă un copil de un an[5]. Vecin la câteva numere, Dimitrache Bărbescu, unul dintre ultimii județi (primari) piteșteni menționați cu această funcție – este vorba despre pomelnicul metocului episcopiei, mai sus menționat, din 1820, în care se află „Pomelnicu județului Dimitrache Bărbescu”, o listă în care întâlnim și câțiva clerici locali, printre ei și monahul Bogoslov, alias popa Badea, fostul re-ctitor al bisericii ”Sf. Ioan” de aici, cleric călugărit la bătrânețe[6]. La câteva numere mai departe, „hănișoru hagii Boii, unde este Petco Ursu”, hagi Boia, personaj întâlnit în mitricele bisericilor piteștene și în arhiva bisericii domnești, el având două prăvălii lângă această instituție.

Se pare că am ieșit din oraș; urmează „cătunu Nicolceștii, tot plasa Uliții frumoase” (ulița mare, boierească). Acest toponim indică arealul actual al Gării mari, de Sud – a cărei clădire principală, monument istoric, a fost samavolnic demolată deunăzi, în disprețul unui trecut local deloc de neglijat în istoria acestui vechi oraș, nod important de comunicații. Potrivit mitricelor bisericii Mavrodolu, aceștia nu aveau biserică și se serveau de cea nouă, catedrală de la un moment dat, mult timp. Întâlnim pescari și luntrași, oameni care își duc existența pe seama râului care traversează arealul. Urmează „cătunu Lânăriei i Prundu”, cu punctul ”Lânăriei” comunitate fără biserică – la una dintre vechile biserici de la Prundu, de lemn, fusese paroh pentru puțin timp protopopul Radu Tempea V din Șcheii Brașovului, primul autor al unui manual științific de gramatică românească, cărturar dintr-o veche familie de clerici luminați, patrioți, susținători ai cauzei românismului de peste munți[7]. În punctul ”Lânăriei” există două puncte de interes: crâșma, casa lânăriei și „căminu schitului de mijloc ot Valea Mare”, acum biserică parohială. Aici stau preoții Ștefan și Ilie, dar și preoteasa Neacșa, văduvă. Dacă pentru prima perioadă a secolului al XIX-lea nu avem niciun preot Ilie la Pitești (foarte probabil slujea de curând la Prundu, deoarece catagrafia din 1824 nu-l amintea acolo), în cazul preotului Ștefan, avem unul (singurul al perioadei!), Ștefan Geambașu de la biserica „Buna Vestire”-Greci. Potrivit catagrafiei din 1824, atunci avea 40 de ani și era oprit de la slujbe. Conform cercetărilor, este tatăl preotului David, deputat de mahala în Pitești, al bărbierului Gheorghe și al Dumitrei. Tot aici stă diaconul Stoica, foarte probabil slujitor la Prundu, deoarece nu există în această perioadă niciun cleric cu acest nume.

Urmează mahalaua „Târgului din Sus, plasa Grecilor, vopseaua Galbenă”. Considerăm că este vorba despre arealul dintre fosta biserică „Sf. Nicolae” și sediul de acum al I.P.J. Argeș. O întreagă listă a protipendadei piteștene își etalează aici proprietățile: medelnicerul Ioan Budișteanu, pitarul Nicolae Negulescu, vistierul Mihai Popescu, postelnicul Anton

povarnagiul, logofătul Gheorghe Furduescu, șătrarul Gheorghe Butculescu, răposatul sluger Nicolae Popescu, postelnicu Micescu, casa răposatului Nicolae Țăcălie, medelnicerul Ioan Budișteanu, hanul Hristii Pârlitu, hagi Țenea, co-ctitorul bisericii vechi „Sf. Vineri”, clucerul Costandin Lerescu, medelnicerul Iordache Steriopol, pârcălabul Dumitru – într-o pondere foarte mare îi vom găsi și în catagrafia din 1838, publicată de prof. Spiridon Cristocea.

Aceleași similitudini și în cazul următorului areal, cel care, arhitectural-istoric vorbind, a rămas mai bine păstrat într-un târg atât de dinamic ca Piteștiul: „Ulița boerească, Greci”, actualul bulevard I.C. Brătianu – fostul conac piteștean al Brătienilor, aflat aici, a fost demolat în perioada regimului comunist. Aici stau următoarele oficialități: stolnicul Costandin Bucșănescu, pităreasa Drugăneasca, vistierul Ștefan Frunzescu, Ion dascălu Gușoiu, slugerul Nicolae Popescu, sluger Costache Tigveanu, postelnicul Ioniță Racoviceanu, stolnicul Drăgoescu, pitarul Nicolae Negulescu, rudele răposatului serdar Gălbează, stolnicul Costandin Brătianu. Catagrafia mai înregistrează și metohul mănăstirii Cotmeana (în jurul actualului „Pasaj al Școlilor”, mai precis zona Tribunalului Argeș, pe locul căruia va funcționa viitoarea Școală nr. 1 de Băieți), și reședințele logofătului Dumitrache Conțescu, a lui Mihalache Lahovari și a lui Grigore Tigveanu.

Urmează mica mahala „Maica Precesta din Coastă”, circumscrisă arealului de astăzi dintre Tribunalul Argeș și bazar, spre biserica „Sf. Vineri”, centrul ei, bineînțeles, ocupându-l cea mai veche biserică atestată din oraș (1540), care, de altfel, dă și numele mahalalei. Aici stau popii Tănase, Nicolae, Ion, foarte probabil slujitori la această biserică – popa Tănase nu este nimeni altul decât popa Athanasie Davidescu, viitor protopop, care a slujit numai aici.

„Mahalaua Târgului din dreapta de la deal” („Plasa Buligăi, văpseaua neagră”) o reprezintă azi arealul dintre biserica „Sf. Treime”, zona Scoroboaia (”Scorobaia” era un pârâu care se întâlnea cu altul, Mislea, în zona bisericii „Sf. Vineri” și se vărsau în Argeș), Muzeul Județean Argeș (fostul schit Buliga) și Judecătoria Pitești. Aici sunt catagrafiate următoarele puncte: casa lui chir Costandin Moraitu, a lui Radu zet Buliga (semn că urmașii ctitorului de acum aproape un secol încă mai trăiau), câteva locuri ale schitului Bascov, casa stolnicului Costandin Bucșănescu, a răposatului Ioniță Ungurelu (ctitorul de la „Sf. Vineri”), hanul căminarului Ioan Mavrodol (ctitorul noii catedrale, Precista Nouă), casele judecătoriei, „hanu Belului”, casa răposatului șetrar Aleco Rătescu, a pitarului Nicolae Rătescu, și a lui Costandin, „logofăt ot Poștie”.

Urmează două mahalale comune, pline de târgoveți: „mahalaua Gămănliile” (lăutari, cizmari, potcovari, croitori, grădinărese) și cea a bisericii „Sf. Ioan”, în mod sigur vecine, corespondente astăzi cartierului Banat (fosta biserică „Sf. Ioan”, de lemn, fusese până în 1820 pe locul noului Foișor de Foc, astăzi Unitatea de Jandarmi). Numele straniu al primei, foarte probabil, trimite la proximitatea cu pâraurile Geamăna Mare și Geamăna Mică, existente și astăzi, de la extremitatea dintre județele Argeș și Teleorman – Bradu și Zmeura au aparținut mult timp județului Teleorman. În cea de-a doua se află locuințele postelnicului Pandeli Popescu, a răposatului protopopu Dinu (foarte probabil Costandin Miornea), a preoților Tudorache, Badea (de la „Sf. Ioan”, fiu și tată), și a „răposatului popa Gheorghe” (foarte probabil un cleric de la biserica „Sf. Ioan”, deoarece în oraș, la data catagrafiei, nu murise încă niciunul din ceilalți preoți ”Gheorghe”).

„Mahalaua Bulighii i sfântului Nicolae” are următorii proprietari: „protopopu Ghiță, ipac ale soacră-sa” (Gheorghe Coculescu de la biserica domnească), protopopu Radu de la „Sf. Nicolae” , deaconu Costandin, câteva locuri ale schitului Buliga, „răposatu popa Gheorghe ot Sf. Nicolae”, „dieaconu Gh sin dieaconu David” (tot dela „Sf. Nicolae”), stolnicul C. Bucșănescu, chir Ivancea Nicolopol și chir Costandin Moraitu, doi mari negustori și donatori piteșteni. Această mahala corespunde astăzi arealului dintre actuala Primărie și Sinagoga din Pitești, în centrul ei situându-se, bineînțeles, biserica „Sf. Nicolae”, demolată de comuniști în 1962.

„Mahalaua ot Androne brutaru” – personaj la fel de real, decedat în 1 mai 1854, înmormântat în cimitirul bisericii „Sf. Treime”-Beștelei[8] – corespunde, foarte probabil, arealului actual dintre Muzeul Județean Argeș (pe care a fost vechiul schit Buliga, demolat de Prefectura Argeș în 1899) și Unitatea de Jandarmi (fosta biserică de lemn ”Sf. Ioan” succedată, la rându-i, de viitorul Foișor de Foc). Proletară și datorită înclinației terasei (observăm că patriciatul, în general, își rezervă planuri drepte și largi în cadrul orașului vechi), ea este reprezentată de cojocari, brutari, dorobanți, croitori, băcani, dulgheri și popi: popa Gheorghe brat Partenie (slujitor la schitul ”Buliga – fratele egumenului moldovean Partenie de acolo –, cleric care a trăit 115 ani, soția lui trăind cu cinci ani mai mult...[9]), popa David (foarte probabil David Matei, clericul catagrafiat în 1838 cu etatea 40[10]), popa Ioniță duhovnicu, tot de la Buliga, popa Toader (foarte probabil fiul popii Badea, re-ctitorul bisericii „Sf. Ioan”), Sandu sin Toncea (viitorul preot Alexandru Antonescu de la biserica domnească, strămoș al mareșalului Ion Antonescu), popa Matei (foarte probabil clericul Matei Borlescu de la „Sf. Treime”-Beștelei), „prioteasa Anicuța”, diaconeasa Floarea, popa Gheorghe (foarte probabail popa Gheorghe Cioran de la „Sf. Treime”-Beștelei) și popa Costandin duhovnicu (tatăl clericului Gheorghe menționat mai sus) circumscrie arealul actual.

Ultimele două suprafețe catagrafiate sunt mahalaua „Gura Văii Stancii", plină de târgoveți simpli – documentul nu arată, dar aici, din arhiva mitricală a bisericii „Sf. Ioan", știm că era „țigănia", adică sălașele de robi țigani ai mănăstirilor, mai ales Cotmeana, schitul Trivale, la rându-i, fiind metocul ei –, și punctul „Lacu Zmeurii", aproximativ zece case, dintre care una era han, pe platoul cel mai înalt al orașului.

Iată, așadar, un stop-cadru unic, orașul Pitești acum aproape două secole. Un document prețios care ajută mult la înțelegerea micului, dar activului oraș de deal, reședință de județ, un oraș în care se întrevăd deja zorii modernității.

Note:

[1]Întâlnit și în catagrafia din 1838, român, 50 de ani, „cu deosebit character", cu slugi și robi țigani, Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești în catagrafia din 1838*, Editura Ordessos, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2011, p. 44.

[2]Arhiva bisericii „Precista Nouă"-Mavrodolu din Pitești, „Pomelnic, 1820", f. 3.

[3]Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Pitești*, Muzeul Național de Istorie, București, 1982, p. 87.

[4]Spiridon Cristocea, *Catagrafii din secolele XVIII-XIX ale unor mănăstiri și schituri din județul Argeș* (în continuare, *Catagrafii*...), Editura Ordessos, Pitești, 2013, p. 236.

[5]Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești*..., p. 131.

[6]Arhiva bisericii „Precista-Nouă"-Mavrodolu, „Pomelnic-1820", f. 3.

[7]Informație certă din cadrul fondului Episcopiei Argeș aflat în S.J.A.A.N., căreia, din păcate, autorul i-a pierdut sursa. Radu din Geamăna, fiul popii Radu Tempea, se va căsători la biserica domnească din Pitești în 1847 cu fiica unui negustor piteștean, vezi S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia Sf. Gheorghe, Pitești, Dos. 4/1847, Cununați, f. 1.

[8]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia Sf. Treime, Pitești, Dos. 21/1854, Morți, f. 1.

[9]Marin M. Braniște, *Partenie Nica Buligeanul (1786-1827)*, în „M.O.", anul XV, 1963, nr. 9-10, p. 748.

[10]Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești*..., p.121.

Aspecte edilitare din Pitești în vara anului 1921

Aurel RADU[1]

În vara anului 1921, I. Posescu[2], președintele Comisiei interimare a orașului Pitești trimite o adresă-raport către Constantin Argetoianu, ministru de Interne, privind starea edilitară a orașului în perioada postbelică, reorganizarea mijloacelor de refacere și modificarea bugetului de venituri și cheltuieli al orașului.

I. Posescu trece în revistă principalele probleme edilitare ale orașului din primii ani după încheierea războiului: repararea acoperișurilor multor instituții și servicii publice (teatru, primărie, școli, judecătorii, pompieri), reorganizarea serviciului de salubritate pentru asigurarea curățeniei urbane și prevenirea izbucnirii focarelor de holeră, alimentarea cu apă a orașului, repararea halei de carne din piața orașului, a abatorului, a canalizării, a pavajelor trotuarelor, a împrejmuirii de la cimitirul Sf. Gheorghe.

Acesta deplânge lipsa unor toalete publice esențiale pentru igiena urbană, dezorganizarea de la serviciul pompierilor, lipsa de oameni și dotări la serviciul salubrității față de perioada antebelică când personalul era mult mai numeros, lipsa unui motor suplimentar la stația de pompare de la Mărăcineni, fapt ce punea în pericol alimentarea orășenilor cu apă potabilă, critica lipsa de interes din partea foștilor edili pentru îngrijirea zăvoaielor, a locurilor virane și a terenurilor de cultură ale orașului care erau arendate și speculate de particulari.

I. Posescu are inițiativa lăudabilă de a crea o cantină unde angajații de la serviciile publice (pompieri și salubritate) puteau lua masa două ori pe zi în mod gratuit. Această inițiativă a avut rezultate excelente în contextul reorganizării postbelice și a motivat suplimentar angajații serviciului salubrității urbane, însă mandatul lui I. Posescu în fruntea administrației urbane a fost de scurtă durată, astfel încât demersul său nu a mai avut continuitate.

***

Obiectul: Starea gospodăriei comunale, modificarea bugetului de cheltuieli. Reorganizarea mijloacelor de refacere. Prezentul raport este în legătură cu ordinul Ministerului de Interne nr. 23.282/1921, înregistrat la nr. 5.425/1921. Dosar 25/1921.

Primăria orașului Pitești
Intrarea nr. 5.955, 1921 august 26
Nr. 7.679, 27.08.1921

D-lui Ministru de Interne București

Răspunzând la ordinul Dv. instructiv nr. 23.282 din august curent asupra măsurilor preventive în contra

holerei, avem onoare a vă raporta că încă înainte de a-l primi am lucrat din toate puterile pentru a scoate orașul din starea de infecție în care l-am primit la 10 iunie când am fost chemați în fruntea administrației comunale, împreună cu noua Comisie interimară de astăzi și rezultatul este vădit simțitor.

Avem încă mult de lucrat și pentru a reuși așa cum o doriți și Dv., vă rugăm a ne asculta și a ne da concursul ce venim a vi-l cere.

Suntem inspirați de ordinul Dv. mai sus citat și profitând de ocaziunea că ne-am întâlnit pe același teren, vă vom expune starea lucrurilor și piedicile ce le întâmpinăm în realizarea operei de asanare ce ne-am propus-o.

Eforturile noastre s-au îndreptat cu deosebire asupra curățeniei și alimentației cu apă a orașului, apoi asupra ordinii, higienei publice și alimentația în general, fără a neglija celelalte îndatoriri.

Pentru a vă dovedi aceasta, vă trimitem anexat aici ultimele ordonanțe cu nr. 6.486 și 7.080/1921.

O simplă ochire asupra stării în care se află serviciul de economat (zis de salubritate), de incendiu, uzina de apă, abatorul, asistența publică, clădirile publice etc. dovedește că comuna Pitești a fost privată de edilii ce i-a meritat.

Ca să vă faceți o idee de starea lucrurilor, vom căuta numai două cazuri de incurie.

Sunt cinci ani de când acoperămintele clădirilor comunale n-au fost reparate. Din această cauză, ploaia pătrunde și ruinează localul teatrului și al băilor comunale (o clădire relativ nouă), localul primăriei, al judecătoriilor, școlilor primare, clădirea de la pompieri etc.

Ordinea, curățenia și estetica sunt lucruri necunoscute la noi.

Un singur fapt ilustrează această stare de lucruri. La serviciul zis de salubritate, unde funcționează astăzi peste 40 oameni permanenți, iar mai înainte 120, nu există o latrină pentru nevoile inexorabile ale vieții, așa că oamenii sunt nevoiți a se pune pe sub garduri, iar în grajduri ploaia cade pe spinarea vitelor pe când urina lor, în loc de a se scurge prin un tub în subsol, curge la suprafață, așa că gazele amoniacale ce se dezvoltă din fermentația ei, infectează aerul. În această atmosferă trăiesc și oamenii nevoiți a dormi în grajd.

Dacă aceste nevoi elementare n-au putut fi văzute, cum se puteau prevedea reparațiunile sau exigențele viitoare și mai cu seamă, mijloacele de a le întâmpina?

Una din piedicile care se opun la reorganizarea serviciului de higienă este lipsa prevederilor bugetare pentru acest scop. Bugetul este rău combinat și pentru a repara neajunsurile ce izvorăsc de aici este nevoie de aprobarea Dv. ca modificarea lui să se facă înainte de termenul fixat de legea contabilității.

Pe când în starea normală dinainte de război, comuna dispunea de 79 oameni, 26 boi, 25 căruțe la serviciul de salubritate, astăzi când totul este de refăcut, nu dispunem decât de un stat de 51 oameni, 27 boi și 11 căruțe, în care intră și 6 boi cu 5 căruțe cumpărați de noi în ultimele două luni. Am fi cumpărat mai multe animale și vehicule, însă nu se mai găsesc oameni vrednici cu salariul bugetar actual și nici prevederi bugetare nu mai sunt.

La serviciul de pompieri erau înainte de război 17 oameni, 18 cai, 10 sacale, iar astăzi sunt 14 oameni, 10 cai, 2 sacale.

La intrarea noastră în funcțiune am găsit oameni foarte rău dispuși la lucru și aproape descurajați. Adeseori s-a observat fuga de la serviciu a pompierilor, mai cu seamă. Acest serviciu, foarte important pentru paza de foc a orașului trebuie să se sprijine pe elemente devotate și vigilență, iar nu pe haimanale fără conștiința datoriei, dispuse să fugă la fiecare moment.

Pentru a disciplina și atașa oamenii de la pompieri și salubritate am înființat o popotă oferindu-le gratis masa zilnică. Această masă se servește de două ori pe zi și se compune din un singur fel de mâncare caldă, de carne în zilele de dulce și de legume în zilele de post.

Rezultatele obținute sunt excelente. Oamenii se hrănesc la o masă frugală, dar curată și sănătoasă, la ora fixă, nemaifiind nevoiți a-și roade codrul de pâine uscată cu ceapă pe sub garduri ca câinii. Ei sunt foarte mulțumiți cu acest regim, sunt mai voioși la lucru, mai disciplinați, vin și pleacă după comandă, serviciul este mai regulat, iar energia de muncă a sporit cu sută în sută. Grație acestei reguli am reușit să scoatem orașul din boală, nu se mai văd pe străzi mormanele de gunoaie și animale moarte zăcând în putrefacție, curțile cetățenilor au început a se curăța și cu tot numărul restrâns al mijloacelor de curățire am început să organizăm ridicarea regulată a gunoaielor de la casele situate în străzile principale unde populația este mai deasă.

Pe de altă parte, cheltuiala cu popota care nu trece de 3 lei pe zi de om, răsplătește întreit serviciul public prin sporul muncii, al rostului la treabă și al energiei, după cum am spus mai sus.

Uzina de apă. Din cauza uzajului excesiv al singurului motor în funcțiune suntem în pericol de a rămâne fără apă în tot momentul. Pasul necesar pentru funcționarea celui de-al doilea motor s-a comandat de mult, fără a se fi comandat și alte piese accesorii care lipsesc sau sunt defectuoase. Acest neajuns a fost înlăturat după revizia făcută mașinilor de dl. ing. Schmidt, reangajat de noi cu aprobarea Dv. și astfel s-a evitat o nouă întârziere.

Cu hala centrală stăm tot atât de rău ca și în 1918 la retragerea armatei de ocupațiune. Am luat măsuri

pentru punerea ei în funcțiune, măcar provizorie, îndată ce vom avea rezultatul anchetei *in futurum* făcută deja. Din cauza stagnării lucrărilor, comerțul de carne se face în niște maghernițe construite și întreținute în cele mai rele condițiuni. Tot așa este și cu comerțul de pește. Totul este înghesuit într-un spațiu restrâns pe care s-a făcut și greșeala de a se ceda terenuri pentru diferite barăci la negustorii ambulanți de felurite mărfuri, care numai alimente nu sunt, în timp ce hala centrală, neglijată multă vreme se ruinează de ploaia care cade peste tot, acoperământul fiind spart pretutindeni.

Abatorul se găsește într-o stare lamentabilă. Canalele de scurgere, instalația de apă de aici, aparatele de manipulație în interior, împrejmuirea și sistemul de evacuare al resturilor animale lasă foarte mult, mult de dorit.

Locurile comune din abator și oborul de vite sunt într-o stare ce nu se poate descrie, în tot orașul nu este un pisoar sistematic, nicio privată, lipsă foarte dăunătoare pentru higiena publică, mai cu seamă pe timpul de față.

Canalizarea orașului nu este terminată, iar în multe locuri tuburile de scurgere sunt înfundate, cea ce cauzează revărsarea apelor pe drumuri și stricarea pavajelor, cum s-a întâmplat acum trei luni, producându-se o pagubă de sute de mii de lei la asfaltul de pe strada principală.

Pavajele trotuarelor străzilor principale sunt dislocate, dalele în multe locuri desprinse și pierdute sau furate, de multă vreme nu s-a mai făcut nicio reparație și lucrul nu mai poate fi amânat fără a se mări paguba.

Cimitirul este încă neîmprejmuit și morga de acolo se află în cele mai rele condițiuni. Măsurile de reparație și refacere sunt în curs de executare. Sunt prea multe observațiile ce avem de făcut asupra drumurilor nepavate, a toaletei clădirilor publice, a grădinilor, parcurilor, zăvoaielor, a pepinierei de pomi fructiferi și ornamentali care nu există, asupra asistenței copiilor găsiți, a azilului de infirmi, asupra organizației economice în general, a înființării unui control eficace pentru înstrădarea veniturilor la destinație, stârpirea abuzurilor, a contrabandelor, asanarea politicii cu deosebire etc. dar nu putem sfârși fără a insista în treacăt asupra unui singur fapt dezolant și anume.

Zăvoaiele, locurile virane și terenurile de cultură cu livezile comunei, printr-o sistemă de gospodărie cu prisosință capabilă, în loc de a fi utilizate pentru cultura plantelor furajere, ierboase sau rădăcinoase, sunt arendate pentru a le specula la persoane particulare cu prețuri derizorii, pe când pe de altă parte comuna, lucru straniu, plătește sume colosale pentru achiziționarea nutrețului trebuincios la hrana celor ...[3] cai de la serviciul pompierilor și a celor ...[4] boi de la așa-zisul serviciu al salubrității. O mai mare nedestoinicie nu se poate imagina.

Domnule Ministru,

V-am expus în trăsături generale starea lucrurilor de la noi pentru a vă face o idee de prevederile predecesorilor noștri și prin urmare de combinația bugetară după care suntem condamnați a lucra. Multe alocațiuni sunt exagerate, altele sunt insuficiente, altele nu există.

Pentru a alinia mai din timp neajunsurile, a face față nevoilor timpului și a putea executa lucrările prea mult neglijate, care nu mai pot fi amânate pentru epoca de iarnă, a întreține un serviciu de higienă publică corespunzător serviciului superior sanitar, serviciu a cărui reputațiune nu trebuie știrbită, consecvenți și îndemnului pe care mi-l dați cu ordinul Dv. nr. 23.282 de a înlătura alte cheltuieli mai puțin importante, vă rugăm a aproba, în mod cu totul excepțional, ca modificarea bugetului nostru de cheltuieli să se poată face acum, în loc de 1 octombrie.

Aprobându-se aceste propuneri, vă asigurăm D-le Ministru că activitatea și rezultatele obținute vor fi sporite la maximum.

Asupra modificării bugetului de cheltuieli vă vom prezenta un deosebit raport.

Președinte, I. Posescu
Pitești, 22/8/21

SJAN Argeș, Primăria Pitești,
dosar 15/1921-1922, f. 76-78.

Note:

[1]Arhivist, inspector superior în cadrul Arhivelor Naționale – Serviciul județean Argeș.

[2]Ion Posescu (n. 28.04.1858, Tg. Neamț – d. 01.03.1951, Pitești), stabilit din anul 1898 în orașul Pitești, a fost deputat de Argeș, președinte al Comisiei interimare a orașului Pitești (1921-1922), s-a remarcat în domeniile feroviar și viticol. O biografie documentată publică profesorul Mircea Crăciun: *150 ani de la nașterea lui Ion Posescu (1858-1951), o victimă a regimului comunist*, în „Memoria", nr. 63(2)/2008, p. 86-96 și *150 de ani de la naşterea lui Ion Posescu (1858-1951), o personalitate marcantă a oraşului Piteşti şi a judeţului Argeş*, în „Argesis", tom XVII, 2008, p. 359-372.

[3]Loc liber, necompletat.

[4]Loc liber, necompletat.

MOTORSPORTUL ARGEŞEAN SE CONJUGĂ LA... TRECUT (XXV)

REFERINȚA

ing. Nicolae COSMESCU

Cam pe tot parcursul deceniului nouă al trecutului secol, de câte ori se anunţau rezultatele de la raliurile interne sau internaţionale (cu participare românească), numele învingătorilor erau doar două: Ștefan Vasile și Ludovic Balint. Dacă, în competițiile interne, Balint a avut mai mult succes, în cele internaționale rolurile se schimbă. Vasile este de departe performerul absolut. Referința. Vă dau doar câteva exemple de realizări unice în sportul de la noi reușite de acesta. Locul întâi, la clasă, într-o etapă a Campionatului Mondial de raliuri! Cea din Portugalia. Locul secund în faimoasa competiție maraton, intitulată „Tour d'Europe". Și locul al treilea, tot la clasă, în decimantul Raliu Acropole. Și aceasta etapă de campionat mondial! Pentru a vedea cum au evoluat ostilitățile, în special în țară, se impune o precizare. În echipa Dacia, la momentul sosirii sale, mai exista un Ștefan. Polivalentul Iancovici. Încât, pentru eliminarea confuziilor, ultimul a fost supranumit „Fane", iar lui, fiind mai tânăr, i-au zis „Fănel".

REFERINȚA în anii săi de glorie.

Modelul absolut

Pilotul bucureştean a început să cocheteze de timpuriu cu sportul auto. A făcut-o la o vârstă la care entuziasmul şi dorinţa de afirmare ating cote maxime. La 21 de ani debuta alături de tatăl său, Vanghelie, un iscusit mecanic de service, într-o competiţie marginală pe care o şi câştigă! Un debut extrem de convingător. Chiar flatant. Puţini piloţi mari se pot lăuda cu o astfel de intrare în scenă. El are şi un ideal, un model după care se inspira copios încă de pe atunci, miticul Eugen Ionescu Cristea. Care şi el, la rândul său, îl remarcă pe junele pilot. La „Genu", Ştefan Vasile admira stilul de pilotaj, siguranţa, exploatarea optimă a motorului. Caută să-l copieze, şi în bună măsură reuşeşte, făcându-se repede remarcat în întrecerile de viteză. Pe care le practică la volanul maşinii familiei. Erau anii unei epoci absolut romantice.

Întâlnirea cu Ionescu-Cristea a fost de bun augur. Marele pilot l-a simpatizat imediat şi i-a oferit sfaturi fără reţinere. Un lucru pe care puţini alergători de calibru îl făceau. Şi nu-i dădea doar sfaturi. Uneori îi dădea chiar propria sa „maşină de război". Acel Renault 8 Gordini, atât de performant la timpul respectiv. Cu care tânărul se pune imediat în evidenţă. Suntem pe la jumătatea anilor '70. Chiar şi trecerea la raliuri îi aduce câteva reuşite ce atrag atenţia asupra sa, ducând la cooptarea în echipa naţională. Deşi fără succese răsunătoare, rezultatele constant bune, mai ales în întrecerile internaţionale, îi aduc lui Vasile titlul de maestru al sportului. Nu erau mulţi care se puteau mândri cu o asemenea onoare. Este exact momentul, sfârşitul lui 1980, în care Scobai, de ceva timp desemnat responsabil cu competiţiile la uzină, hotărăşte întărirea trupei cu cele mai valoroase „volane". Un nume îi provoacă ambiţia: Ştefan Vasile.

Întotdeauna în primii trei

Scobai îl ştia pe Vasile de la circuitele de viteza. Îi aprecia rezultatele, intuind în acesta un pilot cu reale calităţi, unele încă nedezvăluite. Aşa a ajuns bucureşteanul la volanul unei maşini de uzină, ce-i putea oferi mult mai multe satisfacţii decât avusese până atunci.

Debutul s-a petrecut într-un raliu al „Zăpezii", etapa clasică de uvertură a sezonului, disputat într-un peisaj hibernal, cu zăpadă din abundenţă, ce crea dificultăţi în parcurgerea traseului, obligând pe toţi participanţii să facă apel la lanţuri. Se ştie, e deja clasic, că orice nou venit într-o echipă dă tot ce are mai bun în el încă de la prima sa reprezentaţie. Regulei nu i s-a sustras nici Vasile, care a evoluat excelent pe tot parcursul întrecerii, reuşind la final un merituos şi flatant loc trei în clasamentul general. La mai mult, în condiţiile acelea, nu putea aspira, întrucât „la vârf" s-a purtat un adevărat ,,război al stelelor" epocii. Un duel antologic între Olteanu şi Balint. Noii săi colegi de echipă.

Pentru el, întregul campionat nu a fost rău deloc. Din contră, mai bun decât oricare altul dinaintea venirii sale la uzină. Cu podiumuri în câteva curse. Deşi Vasile n-a reuşit să câştige nicio întrecere în acel an de început al său sub culorile uzinei, va termina pe locul secund. După Balint. Un rezultat cu adevărat remarcabil.

Mașina debutului. Prin anii '70, primele curse se făceau, de regulă, cu mașina familiei.

Perioada de consolidare a formaţiei argeşene nu se încheiase, încât pentru sezonul următor, cu toate reușitele înregistrate de Vasile şi Panaite, între ei intervine separarea.

Mircea Panaite părăseşte nu doar scaunul din dreapta lui „Fănel”, ci şi echipa la care visau mai toţi *rally-man*-ii epocii. Dispariţia acestuia din echipă, dictată de conducere pe motive extrasportive, este substituită de Ionel Mălăuţ. Cu Mălăuţ, bucureştean şi el, dar cu un tupeu şi o dezinvoltură extraordinare, Ștefan Vasile se impune în prima cursă la care cei doi au luat parte, legendarul „Raliu al Zăpezii”. În care-i învinge în luptă directă pe nimeni alţii decât pe corifeii echipei. Este o victorie fără „va urma”, pentru că tot ce mai reuşeşte la nivel de top este un loc secund la Harghita. Şi, din nou, locul doi la final de campionat. La general şi în nou apăruta grupă C.

În anul ce urmează nu se produce revirimentul la care se aşteptau Vasile şi Mălăuţ. Ba mai mult, numărul abandonurilor creşte îngrijorător. Iar prin consecinţă, cota sa de piaţă, ca şi încrederea, scad dramatic. Cu toate acestea termină campionatul pe poziţia a treia a podiumului. Amintirile lui Zărnescu, unul dintre „polii puterii” echipei, despre „Fănel” al acelei perioade îl „zugrăvesc” drept un tip „introvertit pâna la a friza timiditatea”.

Promisiune onorată

Într-o declaraţie apărută în presă, Vasile nu ezită să aprecieze că „un pilot, oricât de bun ar fi el, nu poate obţine succese dacă nu dispune de o asistenţă tehnică adecvată şi dacă nu beneficiază de ajutorul unui navigator experimentat”. S-ar părea că aici, în ultima parte a frazei, se află adevărul şi durerea sa. Despre Ionel are numai cuvinte de laudă. Atât ca navigator, cât şi ca un bun cunoscător în ale mecanicii. Dar el, pilotul Ştefan Vasile, dorea mai mult fiindcă ştia că poate. Şi l-ar fi vrut alături de el pe... Scobai, desigur! Nu pentru că era şeful competiţiilor, ci pentru că-i aprecia în mod deosebit „calmul specific marilor alergători şi o inteligenţă tactică demnă de invidiat”. Să alerge alături de un mare nume ca acesta, era un fel de *fata morgana* pentru Vasile. Fiindcă Scobai era de câţiva ani retras din activitatea sportivă. Se limita doar la dirijarea compartimentului.

Soarta însă aranjează de cele mai multe ori lucrurile mai bine decât oricare expert în materie. Aşa se face că într-o zi, la o cursă, Vanghelie Vasile, tatăl lui „Fănel”, are ocazia să stea de vorbă cu „boss-ul” de la Dacia. Căruia i se plânge că fiul său nu are pe cineva de valoare în dreapta. Scobai a înţeles unde bătea seniorul şi i-a promis că dacă se va „lua” iar de curse, va urca lângă Ştefan. Şi a făcut-o, începând cu prima întrecere a lui 1984. Adevăr sau legendă, declarația aparține lui Scobai. Drept dovadă, Vasile, pilot sigur, tenace, aflat în plină maturitate a talentului său, din chiar primul an al colaborării cu Scobai, devine numărul unu al României!

Semnele bune s-au ivit încă de la prima cursă, locul al doilea, după Balint, colegul său de echipă, și principlalul său rival. După un nou loc secund, a urmat un adevărat triumf în „Raliul Dunării-Dacia”, competiţie decimantă, în care mai mult de 60% din cei care au luat startul au fost obligaţi să tragă pe dreapta. O victorie dublată de o alta, în „Raliul Deltei”. Mai strânsă de data aceasta.

Cu două succese de etapă, asociate altor două locuri secunde, cuplul Vasile-Scobai este marele învingător al anului 1984. Primul titlu major din cariera lui „Fănel”.

O super-reuşită, unică până azi

Titlul este exprimarea simplificată a calităţii rezultatelor obţinute de cuplul Vasile-Scobai în anul respectiv. O adevărată epopee ce se putea sfârşi într-un triumf total în 1985, dacă un banal viciu ascuns nu era de altă părere. Vasile şi Scobai încep *en fanfare* noul sezon de întreceri rutiere. Şi culmea, nu o fac în ţară, ci tocmai în extremitatea sud-vestică a continentului. În încântătoarea Portugalie. Unde cele trei echipaje de la Dacia se aliniază într-o etapă de campionat mondial. Un curaj demn de toată admiraţia. Şi o fac cu ambiţia deloc disimulată de a nu fi simpli figuranţi. E adevărat că un vestit adagiu spune că „important e să participi, nu să câştigi”, dar el e discutabil. Poate fi acuzat de populism exagerat. Toţi cei care iau startul o fac şi cu speranţa, oricât de mică ar fi aceasta, că ar putea, de ce nu, să şi câştige.

La fel şi echipajele noastre. Care nu doar că o gândesc, dar au şi şansa să o aplice. Să învingă.

Acum poate vă dezamăgesc aşteptările. Nu, nu au „bătut” cursa. Asta chiar că era imposibil. Nu puteai nici măcar spera, când aveai sub capotă 80-85CP, faţă de maşinile „occidentale” ale faimoasei grupe B. Adevăraţi monştri mecanici, ce etalau puteri de-a dreptul isterice, de circa 600CP! Aici, pe tărâmul strict al tehnologiei de vârf, legenda biblică a lui David care-l învinge pe Goliat nu se poate aplica. Dar nici repeta. Este o luptă mai mult decât imposibilă. În aceste condiţii de maximă duritate, Vasile-Scobai ocupă primul loc la clasa lor! O super-reușită uluitoare! Unică până acum în automobilismul românesc.

Vis împlinit. Scobai (în stg.) s-a urcat în mașina lui Ştefan Vasile.

Până aici, poate că unii au cunoştinţă de acestă performanţă. Cu siguranţă însă că mult mai puţini ştiu că Vasile, clasat pe locul 18 la general, era despărţit de doar un minut, un singur minut, de ocupantul locului nouă! Un minut diferenţă, după 3000 km de întrecere!

Înainte de a ne întoarce în ţară, să facem un uşor salt în timp, însoţindu-i pe alergătorii echipei argeşene la o competiţie, adevărată sperietoare, din întreg calendarul mondial: ,,Raliul Acropole", găzduit de bătrâna Eladă. Până să ajungă acolo, Ovidiu a avut parte de o călătorie tensionată. Scobai zice în continuare: „Fănel avea uneori momente euforice, când se credea cel mai bun. Altfel era un tip stăpânit". Ca o paranteză, independent de acestă declaraţie sinceră a lui Scobai, şi în cu totul alt moment cronologic, marele pilot Eugen Ionescu-Cristea a exprimat o altă părere, şi anume că în generaţia sa, Vasile s-ar plasa imediat înaintea lui Balint.

Însă totul e bine când se termină cu bine. cuplul Vasile-Scobai termină pe locul trei la clasa lor. Din nou, cel mai bun plasament dintre toţi românii.

Un eșec incredibil

Să pierzi titlul în ţără, era ceva ce părea practic imposibil. Ceva comparabil cu faimoasa cuadratură a cercului. Atunci, în 1985, ar fi fost o adevărată blasfemie să mai crezi în aşa ceva. Mai ales că întrecerea internă începuse sub cele mai bune auspicii. Ca o adevărată continuare a disputei lusitane dintre eternii duelişti, Balint şi Vasile, angajată acum pe „pământurile" braşovenilor. O luptă în care rivalul său, surescitat şi dornic de revanşă după Portugalia, a dominat magistral ostilităţile. În schimb, „Fănel" s-a revanşat în Bucovina, unde a dominat de o manieră demnă de invidiat, câştigând toate probele întrecerii! Lupta dintre cele două mari valori ale volanului românesc a continuat. Iar odată cu ea şi succesiunea schimbării locurilor între cei doi combatanţi. O nouă victorie la Tulcea, la fel de magistral obţinută precum cea de la Câmpulung Moldovenesc, urmată de un loc secund în „Raliul Harghitei", îi transformă înaintea ultimei etape pe Vasile şi Scobai în mai mult decât virtuali campioni absoluţi. O reeditare a anului precedent.

Condiţia ca aceasta să devină realitate era una extrem de facilă: să se claseze în puncte. Spune Scobai: „Ne ajungea şi locul 32". Pentru cei care nu sunt familiarizaţi cu „manierele" epocii, le amintim că federaţia de atunci instituise un sistem de punctaj extrem de permisiv, conform căruia primeau puncte nu mai puţin de 70 de echipaje. De multe ori nici nu erau atâtea la sosire. Aşadar, erau puncte pentru toată lumea. Doar să nu se abandoneze.

Cursa de final era una scurtă şi relativ uşoară. Nu avea decât 200 km, disputaţi între Câmpulung Muscel şi Curtea de Argeş. Cum s-ar spune, pentru uzină era o întrecere de casă. Titlul îl aveau „în buzunar". Nu trebuia decât îndeplinită formalitatea prezentării la sosire, desigur!

După un sezon fast în afară, cu super-rezultate, o uşoară infatuare şi ceva mai multă suficienţă pusese stăpânire pe cei doi colegi de mașină. În această atmosferă de beatitudine începe cursa. Care pare a nu le pune probleme. Vasile, bine ghidat de Scobai, câştigă prima probă. Primul pas spre titlu fusese făcut. Dar acest succes avea să fie şi ultimul. Imediat după ce au terminat speciala, echipajul campion *én titre* constată că temperatura apei creşte ameninţător! Se pierdea lichid de răcire. Opresc maşina şi completează cu ce aveau la bord, în speranţa că vor depăşi momentul. Dar nu va fi aşa. Porul din chiulasă îşi continuă opera distructivă. Le ruinează cursa. După ce trec de punctul de control orar, cei doi pompează iar apă în sistemul de răcire. Nu mult mai târziu, după nici trei probe disputate, fumul tot mai consistent scos pe eşapament îi convinge că nu mai au viitor în acel raliu. Abandonează!! Şi totodată îşi iau adio de la un nou titlu absolut. Singura consolare le rămâne victoria finală în grupa C. Titlul la acestă grupă.

Dueluri încântătoare, și atât

Ce a fost, a fost! Anul cu bucurii şi necazuri a trecut. Un nou sezon, o nouă provocare. Şi aşa va fi. Timp de

În drumul spre un nou titlu național. „Sportul" lui „Fănel" pare a avea aripi de înger.

Fotografie istorică. Ștefan Vasile primind trofeul pentru locul 1, în Portugalia. Singurul român care a reușit o asemenea performanță.

ani buni de acum încolo, lupta pentru titlu se va da aproape exclusiv între el și Balint. Ca şi pentru victoriile în raliuri. Chiar dacă în ţară mai existau oameni talentaţi, capabili să se impună, aceştia vor reuşi foarte rar o asemenea performanţă. De a câştiga câte un raliu, nu mai mult. Încât putem afirma că atunci când cei doi oameni de vârf ai uzinei terminau o cursă fără probleme, mai sus de locul trei nu putea spera nimeni. Indiferent că se numeau Costinean, Mălăuţ sau Mureşan.

Aşadar, noul campionat începea sub spectrul duelului dintre cele două stele de primă mărime ale pilotajului românesc.

Dar el se angajează nefavorabil pentru bucureştean. Problemele tehnice îi taie aripile în plină dispută cu Balint, la Braşov. La fel păţeşte în alte două întreceri. În fine, va fi un nou sezon „rău în ţară”, fiindcă se impune o singură dată în întreg sezonul. Revanşă în anul următor? O, nu! O altă suită de probleme tehnice îi ştirbesc moralul. Dar până când acestea se ivesc parşiv, dulelul său cu Balint este încântător. Disputa lor, purtată mai mereu la turaţie maximă, crează un ecart de timp imens faţă de „urmăritori”. Însa Fortuna îi zâmbeşte din nou lui Balint. El este cel care se află în graţiile zeiţei.

Ce se putea spune despre stilurile de pilotaj al lui Vasile? Ne-a povestit Scobai: „Fănel avea mult mai multă eleganţă, o manieră ce aducea destul de evident cu cea a lui „Genu” Cristea. Era aproape copiată. Îi lipsea doar tuşa inegalabilă a acestuia”. Revenind la maniera de abordare a virajelor, care întotdeauna se făcea în forţă, să vă dau un exemplu de cum se petreceau lucrurile. Când treceau cei doi, aproape cu regularitate în fruntea tuturor, pietrele ce erau pe drum săreau în toate direcţiile. După care, forţa loviturilor scădea până la anulare, pe măsură ce se ajungea spre ultimii participanţi. Aceasta era calitatea plutonului pe atunci.

Scurtă întâlnire cu Fortuna

Succesul i-a surâs lui Vasile în anul de graţie 1988. Poate cel mai bun din întreaga sa carieră. În care s-a impus în nu mai puţin de trei raliuri. Evoluţia sa a fost apreciată drept magistrală în mai multe ocazii, exprimată printr-un pilotaj în forţă şi deplină siguranţă. Dacia Sport, pe care concura încă din ’84, este şi va rămâne pentru el o adevărată maşină de raliu. Îi venea ca o mănuşă. Cu ea îşi putea permite aproape orice îndrăzneală în conducere. Maşină ce, timp de un an, va purta din nou numărul unu. Numărul campionului.

În toţi aceşti ani, Fănel ne-a obişnuit că după fiecare „cădere” urmează un urcuş. Teoria se va dovedi valabilă şi în acel an 1990, când uzina se prezintă la întreceri cu noul model denumit, după spiritul timpului, „Liberta”. Maşina este nouă, n-are trecut, dar promite.

La prima ieşire în care a fost aliniată, „Raliul Deltei”, echipa reuşeşte o impresionantă dublă, cu un Balint, aflat într-una din zilele sale de graţie divină. În care n-a lăsat nicio speranţă nimănui. Pe nicio probă specială!

Şi cum noul model are deja omologare FIA pentru grupa A, băieţii noştri ignoră etapa de la Piatra Neamţ, dând prioritate campionatului mondial. „Acropole” este terenul lor predilect. Dar „Acropole”, la data aceea, nu le-a adus nicio satisfacţie, dezvăluind doar câteva din ,,bolile copilăriei” pe care la acuză multe dintre maşinile noi. Vasile, cu Scobai alături de el, se impun în etapa de campionat naţional organizată în cadrul „Raliului Dunării-Dacia”. Care fiind şi de coeficient mare, le favorizează obţinerea unui număr de puncte ce-i aduc în postura de favoriţi la titlu.

Nici asistenţa nu mai e ce-a fost

„Raliul Avram Iancu”, promovat atunci în campionat, poate fi decisiv pentru ei. Dacă înving sau sosesc pe locul secund, cei doi reintră în posesia titlului absolut. Sunt toate şansele să fie aşa. „Liberta”, deşi e nouă, pare destul de puternică comparativ cu Oltcit-ul de grupa A al craioveanului Constantin Duval. Care părea a fi şi el candidat la titlu. Întrecerea clujeană debutează favorabil pentru miza lui Fănel. După şase probe de clasament, e pe locul secund. Ceea ce era foarte bine. Pe proba următoare, ostilităţile par a evolua şi mai mult în favoarea sa, fiindcă Balint „sare afară”. Nu mai are pe nimeni înaintea sa. Decât parcurgerea probelor ce au mai rămas până la finiş. Dar, pentru că mai întotdeauna în marile poveşti există şi un „dar”, pe prima specială de „macadam” un amortizor faţă se rupe. Nicio noutate. Incident obişnuit, de curse. Vasile reuşeşte să ajungă la punctul său de asistenţă, unde are surpriza să constate că nu există o astfel de piesă!? Va primi una de la fostul său coleg, acum adversar cu pretenţii, Ionel Mălăuţ, de la cealaltă echipă piteşteană, IATSA. Operaţiunea de schimbare este una deosebit de laborioasă şi echipajul încasează o penalizare de 6’30”. Care-i aruncă mult prea departe de primele două locuri. Aşa că, decizia privind titlul se amână pentru ultima etapă. Cea de la Braşov. Însă numărul pretendenţilor la marea onoare a crescut la trei: el, Duval şi învingătorul de la Cluj, necunoscutul pe atunci... Constantin Aur.

Se impunea un „ordin de echipă?”

Pe trei noiembrie, ziua „finalei”, în zona Braşovului iarna era deja instalată. Cursa începe prost pentru Vasile. Pe a patra probă a zilei, Valea Cetăţii, ruperea cablului de acceleraţie îl face să piardă nu mai puţin de şapte minute faţă de contracandidaţii săi la titlu. O eternitate. Şansele să redevină campion par tot mai firave, dacă nu chiar compromise. Mai ales că nici Balint nu e într-o zi prea bună, încât să se amestece în lupta pentru câştigarea raliului, ce ar fi complicat sarcina celorlalţi. Aşa, bătălia pentru Braşov se dă între Mălăuţ şi… Aur. E o luptă strânsă, care, dacă se

termină în favoarea ultimului, îi aduce acestuia titlul. „Titi” (Aur) ştie şi el foarte bine care-i situaţia, că ziua aceea poate fi a lui. Şi atacă într-una. Din nefericire pentru el, întârzierea într-un punct de control orar face ca victoria să-i surâdă lui Mălăuţ. Dar şi aici este o poveste. Cu un navigator adevărat, Aur n-ar mai fi luat penalizarea. Aşa, Vasile mai poate spera, deşi Duval merge şi el bine, venind imediat după Mălăuţ şi Aur.

„Fănel” şi Ovidiu sunt mai jos în ierarhia întrecerii. Pe locul şapte, după un alt echipaj al „casei Dacia”, condus de noul venit în divizia elită, Silviu Moraru. Ciudat, pe măsură ce cursa se apropia de final, Vasile nu trecea de cel dinaintea sa. Iar acest fapt îl făcea să piardă titlul. Oricât *fair-play* ai avea, când e vorba de o asemenea realizare, un „ordin de echipă” dat unui sportiv ce nu era pretendent la un loc fruntaş devenea ceva normal. Firesc. Chiar obligatoriu. Şi atât de simplu de realizat! Eram convins că aşa se va întâmpla, că Scobai, la uriaşa sa experienţă, va face gestul. Dar probele rămâneau tot mai puţine şi rocada nu se producea!? A venit şi momentul finalului, dar poziţiile au rămas tot neschimbate!? Cu locul şapte în cursă, titlul mergea la Constantin Duval. O premieră pentru pilotul oltean. O încununare a unui parcurs constant, chiar entuziasmant.

Mulţi au rămas perplecşi la această „strategie” sinucigaşă a marelui navigator şi strălucitului teoretician care era Scobai La ceva vreme de la nefericitul eveniment l-am întrebat cum de a putut greşi în modul acela? Mi-a zis că nu urmărea decât ecartul faţă de primul clasat, nu şi câte maşini sunt între acela şi ei!? La un moment dat a constatat că se află după Moraru, dar niciodată nu i-a trecut prin cap să-i ceară să cedeze locul fără luptă!? Acum gândeşte altfel despre cum ar fi trebuit să procedeze. Lui „Fănel” nu i-a zis niciodată de poziţia precară pe care o aveau. O altă greşeală. Un campionat pierdut, ca şi cel din ’85, tot în ultima etapă!

Frapantă coincidenţă

Timp de aproape un deceniu, conducătorii echipei din Colibaşi s-au bucurat de mare trecere la forul sportiv. În special Scobai, care „încă mai avea gură acolo”. Şocul însă va fi altul, ceva mai târziu, dar atât de puternic încât te făcea să cazi pe spate. De unde nu te puteai ridica prea repede. Pe la începutul anului imediat următor, FRAK anunţă printr-o notă că în urma verificărilor tehnice efectuate de FIA la fişa de omologare sportivă a autoturismului Oltcit 12TRS (cum era cel al lui Duval) s-a constatat că aceasta nu corespunde în totalitate celei aflate la federaţia română?! Drept consecinţă, pe 8 ianuarie, Comisia de competiţii a FRAK a… descalificat atât echipajul Duval-Nemeş, cât şi echipa Oltcit Craiova, la… ”Raliul Braşovului”!! Puteţi pune câte semne de exclamare doriţi, titlul a luat calea Piteştiului. Greşeala se reparase „la masa verde”, iar Duval nu a fost doar exclus de la Braşov, ci şi din clasamentul anual. Ca şi cum doar maşina sa nu era conformă din toate Oltcit-urile. Însă, pedeapsa aplicată nefericitului craiovean nu se opreşte aici: este şi suspendat pe o perioadă de şase luni! Fapt fără precedent. Prin ce păcătuia maşina sa? Era o neconcordanţă între rapoartele din cutia de viteze, trecute pe fişa de omologare, şi cele cu care mergea în realitate. Iar cutia de viteze se uzina la... Colibaşi! Nu contestăm că nu ar fi fost adevărat, dar frapează ciudăţenia suprapunerii descoperirii neconcordanţei, cu eroarea făcută pe traseu de navigatorul său. Care aşa îşi găsise rezolvare.

Dar ce mai contează? Dacă nu citeaţi aici această poveste şi vă uitaţi doar pe clasamentele timpului, n-aţi fi ştiut nicodată că acest titlu s-a decis „la masa verde”. Ceea ce, trebuie subliniat neapărat, nu diminuează cu nimic meritele lui Ştefan Vasile. Cu atât mai puţin valoarea sa. El rămâne la fel de mare.

Traversarea deșertului

Dacă privim cifrele reci ale clasamentelor, vom constata că timp de un deceniu, de când era la „uzină”, parcursul lui Vasile a fost unul extraordinar. Se urcase de trei ori pe fiecare treaptă a podiumului clasamentului absolut! Sub acest aspect, probabil că lui „Fănel” îi e necesară o întreagă încăpere destinată trofeelor câştigate.

Demonstraţie de forţă pe un teren ce părea a-i privilegia stilul. În fapt, „Fănel” excela în orice condiţii. Inclusiv în decimantul „Raliu Acropole”.

Premiați pentru locul secund în Turul Europei.

Vicisitudinile „tranziţiei” îngreunează mult evoluţia acestui sport atât de costisitor. Aşa se face că prima cursă a noului sezon să fie organizată pe litoralul Mării Negre, aproape de debutul sezonului estival. La startul căreia îl vom găsi şi pe C-tin. Duval. Care a avut şansa ca pe timpul celor şase luni de suspendare să nu se desfăşoare nicio întrecere de campionat.

În dimineaţa zilei startului se mai întâmplă ceva: plouă. Scurt, dar torenţial. Până începe cursa, soarele îşi redezvăluie strălucirea. Numai că solul dobrogean are o caracteristică aparte: după ploaie devine imediat mocirlos. Ei bine, primii concurenţi care au luat startul în acel „Raliu al Mării Negre” au trebuit să lupte din greu cu noroiul abundent. Mulţi au pierdut minute bune până au reuşit să se extragă din clisă. Printre cei mai dezavantajaţi, primii clasaţi ai trecutului campionat. Fiindcă aşa era ordinea de start. Vasile, Balint şi alţii, au fost victime notorii.

La sfârşitul sezonului, Scobai părăseşte echipa. Şi cursele care-i aduseseră atâtea şi atâtea bucurii! În schimb, „Fănel” continuă. Reuşeşte să-l convingă să vină lângă el pe... Silviu Moraru, alături de care va parcurge mii de km. Satisfacţiile vor fi extrem de puţine. „Liberta” nu e totuşi ce se spera, atât sub aspect competiţional, cât şi ca produs în sine. Invazia maşinilor străine în campionat face tot mai grea viaţa „uzinarilor” angajaţi în întreceri. Pentru el începe o lungă şi frustrantă traversare a deşertului. A lipsei realizărilor majore. Lui, căruia rar i se întâmpla să nu câştige o etapă de campionat într-un an, acum aşteaptă aproape cinci ani până când mai urcă pe cea mai înaltă reaptă a podiumului clasamentului general. O face la Cluj-Napoca şi o repetă la Piteşti. Cu ajutorul lor, devine vicecampion.

Ce soartă! În anii săi de mare glorie, devenea numărul unu în ţară şi doar cu o singură cursă câştigată. Acum aliniază două, dar ele sunt insuficiente pentru o asemenea performanţă. Să fie aceste două victorii semnele unui reviriment, aşa cum eram obişnuiţi? De data asta, nu! Totul e jucat. Totul e gata. „Liberta” iese din circuit, înlocuită fiind de „Nova”. Care şi ea e mult prea *faible* pentru a face faţă maşinilor adevărate. Chiar şi de aceeaşi grupă cu ea. Şeful de atunci al competiţiilor face eforturi uriaşe şi metamorfozează noile produse ale uzinei din Colibaşi în adevăraţi monştri mecanici, ce eliberau 350CP. Mult peste toată lumea. Dar succese nu vor fi.

Degeaba erau impunătoare, degeaba etalau puteri bestiale, „super Novele” nu l-au ajutat pe Vasile să redevină ceea ce a fost. În plus, în asemenea condiţii de maşină neomologată FIA, cum erau „Novele” cu mecanică supradopată, nici nu putea fi vorba de vreun titlu de campion absolut, cu care ne obişnuise cu mulţi ani în urmă. Sub acest aspect, maşina sa era handicapată. Participarea sa la competiţii era prohibită. „Novele” cu mecanică străină, ARO şi alte maşini cu omologare expirată, sau fără, evoluau într-o grupă tolerată, grupa H. Era însă o grupă în afara celor recunoscute de FIA, singurele care aveau acces la clasamentul general. Un titlu cu echipa, pentru el era o nimica toată.

„E unul pe care merită să ţi-l faci prieten”

Venirea lui Renault la Dacia pune capăt chinului său, sub aspectul pur al lipsei performanţelor de prim rang. Altfel, cu siguranţă, Vasile şi-a satisfăcut măcar marea pasiune pentru pilotajul sportiv şi pentru competiţii. A câștigat curse și titluri la grupa H, dar acestea nu figurează în nicio statistică. Însă trebuie neapărat remarcat că la ultima sa participare oficială, l-a avut în dreapta pe… fiul său, Radu! Ca într-o veritabilă predare a ştafetei în familia Vasile.

La finalul lui 1999, epopeea sa ia sfârşit. Atunci, Dacia şi-a oprit definitiv motoarele de curse, şi a închis porţile competiţiilor.

Ce am mai putea spune despre Fănel, în afara faptului că a fost un foarte mare pilot, un excepţional performer, o referinţă? Ca om, „Fănel” era de o calitate excepţională. Unul din cei pe care merită să ţi-l faci prieten”. Şi dacă o spune Zărnescu, fostul navigator al rivalului său, Balint, nu trebuie să aveţi niciun motiv de îndoială.

Eforturi splendide depuse de Vasile şi super puternica sa Dacia Nova. Aici, la ultima reprezentație, avându-l alături pe fiul său.

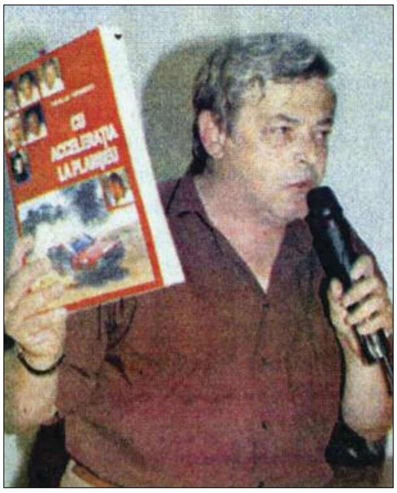
„Fănel” pe scena Centrului Cultural Pitești, în dialog cu semnatarul acestor rânduri.

La închiderea ediției

Domnul Cosmescu

Pe domnul inginer Nicolae Cosmescu* l-am întâlnit acum mulți ani în sala Ars Nova a Centrului Cultural Pitești. Avea loc lansarea uneia dintre cărțile sale: *Deceniul lui Fangio.* Ce bucurie pentru un pasionat al sporturilor cu motor, așa cum este subsemnatul. Cu ce drag păstrez acest volum cu autograf! La scurtă vreme a apărut oportunitatea binecuvântată de a-l publica pe domnul Cosmescu în paginile revistei document ”Restituiri Pitești”. Cu un serial de memorii despre motorsportul argeșean. Ciudat, nu-i așa? Ei bine, au fost cei mai fascinanți șase ani din acest punct de vedere, pentru că domnia sa a publicat constant, număr de număr, în paginile revistei despre marea sa pasiune. În toată această perioadă, o carte întreagă este tipărită în numerele revistei - o carte ce poate va vedea cândva lumina tiparului, reunind toate aceste memorii. De fiecare dată, citind paginile scrise de domnul inginer Cosmescu, mă trezeam în universul descris ca și cum autorul ar fi comentat în direct cursele de raliu. Îmbrățișăm cu toată puterea aceste ultime pagini scrise pentru noi și zâmbim cu tot ce suntem sufletului domniei sale!

* Nicolae Cosmescu, 1950-2020

